Atque bonos fictis cupiunt traducere dictis,
Hæc edificatur, & cantio ſæpe canatur.
Laus tibi ſit Chriſte, quoniam liber explicit iſte:
Dextræ ſcriptoris bene dic precor omnibus horis.

FINIS.

LONDINI.
Excudebat Thomas Dawſonus ex
aſſignatione *Roberti*
Barkeri.

Atque bonos fictis cupiunt traducere dictis,
Hæc edilcatur, & cantio ſæpe canatur.
Laus tibi ſit Chriſte, quoniam liber explicit iſte:
Dextræ ſcriptoris bene dic precor omnibus horis.

FINIS.

LONDINI.
Excudebat Thomas Dawſonus ex aſſignatione *Roberti Barkeri.*

CATONIS DISTICHA DE MORIBVS, CVM SCHOLIIS DES. ERASMI ROTERODAMI.

Adiecta ſunt,

Dicta Græca ſapientum, interprete Eraſmo Roterodamo.

Eadem per Auſonium, cum Eraſmi doctiſſimâ enarratione:

Mimi Publiani ex eiuſdem Eraſmi reſtitutione, cumque Scholijs eiuſdem.

Iſocratis ad Demonicum Oratio parænetica, longè ad iuuentutis mores ritè formandos vtiliſſima.

Omnia ſummâ curâ, diligentiâque excuſa.

LONDINI,
EX TYPOGRAPHIA SOCIETATIS
Stationariorum. 1610.

Cum Priuilegio.

LIBELLVS ELEGANTISSIMVS, QVI INSCRIBITVR Cato, de præceptis vitæ communis,

Eraſmo Roterodamo Caſtigatore & interprete.

Præfatio cum breuiſſimis præceptis.

CVm animaduerterem quamplurimos homines grauiter errare in via morum, ſuccurrendum & conſulendum eorum opinioni fore exiſtimaui, maximè vt glorioſè viuerent, & honorem contingerent. Nunc te, fili chariſſime, docebo, quo pacto mores animi tui componas. Igitur præcepta mea ità legas, vt intelligas: Legere enim & non intelligere, negligere eſt.

Itaque, Deo ſupplica. *Parentes ama.*

Prima pietas eſt in Deum: Proxima in parentes.

Cognatos cole.

Tertia in reliquos cognatos. Supplicamus Deo ſacrificijs. Amamus parentes, dum obſeruamus & obſequimur. Colimus cognatos officijs & conſuetudine vitæ.

Magiſtrum metue.

Olim dabatur ingenuis pueris pædagogus, quem vererentur; hunc magiſtrum vocant. Et animaduerte verborum proprietatem: Deo ſupplicandum eſt: Parentes amandi: Cognati colendi: Magiſter metuendus.

Datum ſerua.

Quod tuæ creditum eſt fidei: id ſerua veluti depoſitum.

Foro te para.

Id eſt, his artibus te exerceas vt poſſis in foro verſari, hoc eſt, in cauſis agendis. Nam hic olim erat primus gradus ad honores ſummos. Legi in quibuſdam vetuſtiſſimis codicibus (foro pare) id eſt, accomoda te rebus præſentibus, quemadmodum dicimus, vti foro. Cum hoc interpretamento conſentit Græcus Planudes, neque dubium eſt quin hæc ſit germana lectio.

Cum bonis ambula.

Cum optimis habeto conſuetudinem. Nam primùm talem te iudicabunt cum qualibus conſpexerint te conſuetudinem agere: deinde bonorum conuictu reddêris melior.

Ad conſilium ne acceſſeris, antequam voceris.

Ne ingeras teipſum alienis negotijs, ſed acceiſitus accedas.

Mundus eſto.

Id eſt, neque ſordidus neque luxurioſus, ſed eleganti mundicie.

Saluta libenter.

Conciliat enim ea comitas & affabilitas multorum beneuolentiam, & alit partam.

Maiori cede.

Id eſt, noli certare cum potentioribus.

Minori parce.

Id eſt, noli ſæuire in eos qui ſunt inferiores te, ſed illis concede nonnihil.

Rem tuam cuſtodi.

Ne profundas temerè facultates tuas, ne vel turpiter egeas, vel turpius rem pares.

Verecundiam ſerua.

Id eſt, ſerua te incontaminatum ac purum ab inquinamentis libidinum: caſtum enim verecundum dicitur,

dicitur. Eſt autem ætatis flos his periculis obnoxius.

Diligentiam adhibe.

Cura in omni re plurimùm valet. Negligentia ſemper comitem habet infelicitatem.

Libros lege.

Nam ex his cito diſcitur quod longo vitæ vſu vix aſſequi queas.

Quos legeris memento.

Nam quidam onerant ſe lectione, alia ſuper alia ingerentes, neque quidquam inſculpunt memoriæ.

Familiam cura.

Domeſtica negotia tibi curanda ſunt, non aliena.

Blandus eſto.

Id eſt, comis in congreſſu.

Iraſci abs re noli.

Ne ſis moroſus. Nam omnino non commoueri, ſtipitis eſt potius quam hominis.

Neminem irriſeris.

Eſt enim argumentum arrogantis ſtultitiæ. *Vel:*

Miſerum ne irriſeris.

Sic enim quidam codices habent. hoc eſt, animi vitia rideri merentur: calamitas miſericordiam meretur potiùs quam riſum.

Mutuum dato. Cui des videto.

Eſt quidem aliquando danda pecunia mutuò; ſed non quibuſlibet, ſed redditurs bona fide, ſed dignis officio, denique ijs quibus non grauaris & dono dare.

Iudicio adeſto.

Adſunt aduocati: & id olim erat officium præcipuum in amico adeſſe Iudicijs.

Conuiuare rarò.

Sæpiùs vocare ad conuiuium exhaurit ſubſtantiam;

am; ſæpius ire ad conuiuium ſordidum eſt: At rariùs vtrumque facere, humanitas eſt.

Quod ſatis eſt dormi.

Hoc eſt, non ad voluptatem, ſed ad neceſſitatem naturæ.

Iuſiurandum ſerua.

Non eſt temerè iurandum: quod autem iurâris, præſtandum eſt, niſi ſcelus ſit quod iuraris.

Vino te tempera.

Eſto moderatus in vino: vel abſtine à vino: nam adoleſcenti dare vinum, eſt oleum igni addere.

Pugna pro patria.

Pugnandum eſt, non pro quauis re, ſed pro defenſione patriæ. Nam canum more, mercede pugnare turpiſſimum eſt, & plus quam gladiatorium.

Nihil temere crediderìs.

Id eſt, ne facilis ſis ad credenda quæuis quæ dicentur.

Tu te conſule.

A te ipſo pete conſilium, qui te tuaque optimè noſti. *Aut*:

Tutò conſule.

Id eſt, caue a conſilijs periculoſis, tuta conſilia ſequere. Nam duplex eſt lectio.

Meretricem fuge. *Literas diſce.*

Ætas enim prima ſtudio literarum optimè coercetur à ſcortis.

Nihil mentiri debes.

Turpe in puero ingenuo omne mendacium.

Bonis benefacito.

Beneficia non ſunt conferenda niſi in bonos: alioquin pereunt.

Maledicus ne eſto.

Id eſt, à conuitijs tempera, neq; carpas vitã alicuius.

Exiſti-

Exiſtimationem retine.

Bonam famam tuere, ne perdas: perit enim facilè, at non facilè ſarcitur.

Æquum indica.

Id eſt, non ad lucrum, aut ad gratiam: ſed ad regulam æquitatis.

Parentes patientiâ vince.

Ferendi ſunt parentes, etiam iniquiores.

Beneficij accepti memor eſto.

Nam dati pulchrum eſt obliuiſci. Accepti verò meminiſſe decet.

Ad prætorium ſtato.

Multa enim diſcantur in agendis cauſis.

Conſultus eſto.

Id eſt, calleas ſcientiam, & morem iuris, vt poſſis amicis opitulari.

Vtere virtute.

Non viribus neque dolo.

Iracundiam tempera.

Antè monuit non eſſe iraſcendum ſine cauſa. Nunc admonet iuſtam etiam iram moderandam eſſe.

Trocho lude. *Aleas fuge.*

Trochus conuenit pueris. Alea infamis erat, & apud Gentiles: nunc principum Chriſtianorum luſus eſt, imò quorundam etiam ſacerdotum deliciæ.

Nihil ex arbitrio virium feceris.

Tyrannicum enim eſt reſpicere quantum poſſis, non quantum licet.

Minorem te non contempſeris.

Ne faſtidias inferiorem te: quod eſt elati, non cordati.

Aliena concupiſcere noli.

Eſto contentus tuis.

Coniugem ama.

Vt omnium fortunarum ſociam.

Liberos erudi.

Filios caſtiga & inſtitue.

Patere legem quam ipſe tuleris.

Quam conditionem præſcribis alijs, eâdem vtere ipſe in alios.

Pauca in conuiuio loquere.

Vt ſit alijs etiam loquendi locus.

Illud ſtude quod iuſtum eſt.

Quod turpe factu eſt, id ne affectes.

Amorem libenter ferto.

Odium omnibus modis fugiendum eſt: amor amplectendus. Etiamſi quis parum dignus eſt, qui redametur, tamen amari te patere.

DISTICHA CATONIS DE MORIBVS. LIB. I.

PRÆFATIO.

Dei cultus præcipuus.

SI Deus eſt animus, nobis vt carmina dicunt,
Hic tibi præcipuè ſit purâ mente colendus.

Vulgus exiſtimabat Deum placari victimis pecudũ, rebuſque corporeis: verùm cùm Deus ipſe ſit animus, hoc eſt, mens, non corpus, & conſentaneum eſt ſimile gaudere ſimili; nimirum potiſſimùm colendus eſt puritate mentis. Quin & hodie vulgus Chriſtianorum corporeis quibuſdam ceremonijs colit Deum, cùm gratiſſimus cultus ſit animi pietas. Tales enim adoratores quærit pater, qui in ſpiritu adorent, cùm ipſe ſit ſpiritus. Nulla gratior pietas diuis, quàm ſi vitam illorum imiteris, hoc eſt, tolerantiam, manſuetudinem, caſtimoniam. Atq; hæc animi ſunt. Animus eſt Deus. Fac quantum potes à corpore te abducas, & ad illum quantum potes accede, & gratiſſimum immolâris ſacrificium. (Pura mente) Nam vulgus lotis manibus ac pedibus

pedibus ad ſacrum accedebat. tu mentem purga: huius ſordes Deum offendunt: qui vidit ea quæ ſunt in animo, non in corpore. (Si Deus) Si hic non dubitantis eſt, ſed ratiocinantis. (Vt carmina) Nam Vir.gin ſexto Æneid. Deum ſpiritum & mentem vocat. (Præcipue) Vt intelligat non damnari cultum corporalem, ſed hunc tamen, nempe animi, eſſe Deo gratiſſimum.

Somnolentia vitanda. II.

Plus vigila ſemper, nec ſomno deditus eſto.
Nam diuturna quies vitijs alimenta miniſtrat.

Senſus eſt, cùm vita vigilia ſit (iuxta Plinium) cauendum eſt ne maximam vitæ partem ſomno perdamus: præſertim cùm è ſomnolentia, vitia multa naſcantur corporis & animi.

Cohibenda lingua. III.

Virtutem primam eſſe puta, compeſcere linguam,
Proximus ille Deo, qui ſcit ratione tacere.

Prima, id eſt, ſumma maximaque virtus eſt moderari linguam ne quid temerè loquaris. Deus enim, qui ſapientiſſimus eſt, rarò loquitur, & non niſi neceſſaria, cùm nihil non videat, nihil non intelligat. Itaque proximus eſt deo, qui ſapienter & animi iudicio nouit tacere.

Sibi ipſi conueniendum eſt. IIII.

Sperne repugnando tibi tu contrarius eſſe.
Conueniet nulli, qui ſecum diſſidet ipſe.

Qui ſecum ipſe pugnat, nec ſibi conſtat, hic cum alijs conuenire non poteſt. Hoc eſt, qui moribus eſt inæqualibus, nec vllo certo vitæ inſtituto, is non eſt aptus ad aliorum conſuetudinem.

Nemo temerè culpandus. V.

Si vitam inſpicias hominum, ſi denique mores,
Cum culpent alios, nemo ſine crimine viuit.

Mortales

Mortales aliorum notant vitia, ſua non vident: cùm nullus vitijs careat, ſi quis propriam vitam ac mores excutiat.

Vtilitas diuitijs anteponenda. VI.

Quæ nocitura tenes, quamuis ſint chara relinque.
Vtilitas opibus præponi tempore debet.

Aliquoties expedit in loco res chariſſimas abijcere, ſi periculum adferant, veluti gemmas & aurum, quo vita ſit in tuto: aut voluptates, quo valetudini conſulamus. Non enim voluptates ſpectari debent ſed vtilitas.

Mores pro tempore mutandi. VII.

Conſtans & lenis, vt res cunque expoſtulat eſto.
Temporibus mores ſapiens, ſine crimine, mutat.

Pro tempore licet alios atque alios mores ſumere, vt modò grauis ſis, modò lenis, hoc eſt, placidus ac remiſſus, pro re, proque loco. Vide num legendum ſit leuis, pro lenis, quod magis reſpondet ad Conſtans, vt ſit ſenſus, Aliquando perſiſtendum in ſententia, aliquando mutandum conſilium, pro tempore. Porrò verſus conſtabit ſi legas: Conſtans & leuis, vt res cunque expoſtulat, eſto. Neque dubitem affirmare hanc germanam eſſe lectionem.

Vxori non ſemper aſſentiendum. VIII.

Nil temerè vxori de ſeruis crede querenti.
Sæpè etenim mulier, quem coniux diligit, odit.

Illud vxoribus fermè peculiare eſt, vt maritos inſtigent in ſeruos: vnde monet, ne temerè fidem habeant huiuſmodi querelis.

Inſtandum correctioni amici. IX.

Cùmq; mones aliquem, nec ſe velit ipſe moneri,
Si tibi ſit charus, noli deſiſtere cœptis.

Non ſatis eſt leuiter admonere peccantem amicum: vrgendus eſt, inſiſtendum eſt, vt vel improbitate

vincam

vincas ſi quid erit quod ad famam illius aut ſalutem pertineat.

Stulti verbis non vincuntur. X.

Contra verboſos noli contendere verbis.
Sermo datur cunctis: animi ſapientia paucis.

Si cum cordatis agas, non eſt opus multis verbis. Si cum ſtulto, fruſtrà contendis, propterea quod ſtultitia verboſiſſima ſit.

Amicus ſibi quiſque. XI.

Dilige ſic alios, vt ſis tibi charus amicus:
Sic bonus eſto bonis, ne te mala damna ſequantur.

Sic amicis vtere, vt ipſe tibi ſis proximus. Sic alijs benefac, tibi ipſi ne noceas. In priori verſu eſt venuſta redditio ſimilium in *Dilige* & *Amicus*: In ſecundo contrariorum, *Bonis* & *Mala*.

Rumores ſpargere vetitum. XII.

Rumores fuge, ne incipias nouus author haberi:
Nam nulli tacuiſſe nocet: nocet eſſe locutum.

Ne quid in vulgo ſparſeris, propterea quod rumor ſæpenumero in eius caput recidit a quo profectus eſt. Si rumor nihil habet periculi, tamen nihil nocet ſiluiſſe: ſi quid habet, nocet locutum eſſe.

Fides aliena non promittenda. XIII.

Rem tibi promiſſam certò promittere noli:
Rara fides ideo eſt, quia multi multa loquuntur.

Noli certò promittere quicquam, alieni promiſſi fiduciâ Quod in te ſitum eſt, id præſtare potes: alienam fidem præſtare non potes. Et vulgus hominum, ad pollicendum facillimum, in præſtando ſæpe fallit.

Iudex quiſque ſui. XIIII.

Cùm te quis laudet, iudex tuus eſſe memento.
Plus alijs de te, quàm tu tibi, credere noli.

Ne te ipſum æſtimaueris aliorum laudatione, ſed tua ipſius conſcientia. Teipſum interroga qualis ſis; &

ſi

ſi animus tibi reſpondebit te longè alium eſſe quàm hic aut ille te facit, magis credere debes tibi ipſi, cui ipſe notior es, quàm alijs.

Beneficiorum ratio. XV.

Officium alterius multis narrare memento:
Atque alijs cùm tu benefeceris, ipſe ſileto.

Beneficij accepti meminiſſe oportet, obliuiſci dati. Qui dat beneficium, eius eſt diſſimulare ſe dediſſe, ne commemorando videatur exprobrare; eius qui accepit, eſt paſſim prædicare, ne videatur ingratus & immemor.

Senis bene geſta referenda. XVI.

Multorum dum facta ſenex & dicta recenſes,
Fac tibi ſuccurrant, iuuenis quæ feceris ipſe.

Senes qui multa viderunt & audiêrunt, multorum dicta factaque ſolent referre. Sed curandum eſt, vt ita nos geramus in iuuentute, vt in ſenectute ſuccurrat nobis non ſolùm quid alij rectè dixerint ac fecerint, verùm etiam quid noſipſi.

Suſpicionis labes. XVII.

Ne cures, ſi quis tacito ſermone loquatur.
Conſcius ipſe ſibi de ſe putat omnia dici.

Cùm videbis quoſdam inter ſe ſecretò colloqui, ne ſtatim ſuſpiceris eos malè de te loqui. Nam id ſignum eſt hominis malè ſibi conſcij.

In proſperis de aduerſis cogitandum. XVIII.

Cùm fueris fœlix, quæ ſunt aduerſa caueto.
Non eodem curſu reſpondent vltima primis.

In rebus ſecundis ne quid accidat aduerſi cauendum eſt: ſolet enim fortuna ſæpius verti in aduerſum, & lætis initijs addere triſtem exitum. Ergo cùm ſecundæ res ſunt maximè, tum maximè meditandum eſt quo pacto aduerſam fortunam feras: ne ſi inexpectata venerit, & improuiſũ te oppreſſerit calamitas, ſuccũbas.

Mors

Mors alterius non ſperanda. XIX.

Cùm dubia & fragilis nobis ſit vita tributa:
In morte alterius ſpem tu tibi ponere noli.

Legendum eſt hoc hæredipetis, & qui teſtamentis inhiant. Fit enim ſæpenumero, vt qui mortem alterius expectat, prior ipſe moriatur, etiamſi iunior aut robuſtior fuerit. Nam ipſa hominis vita fragilis & incerta res eſt, & quouis caſu abrumpitur.

Animus in dono æſtimandus. XX.

Exiguum munus cùm dat tibi pauper amicus,
Accipito placidè, plenè & laudare memento.

Munera ſunt æſtimanda non ſui pretio, ſed animo donantis. Itaque legimus ſummos principes aquam manu caua hauſtam, & malum oblatum ſumma cum alacritate, perinde vt maximum munus accepiſſe. (Accipito placidè) alacri vultu, vt oſtendas tibi gratum eſſe. (Et plenè) id eſt, non malignè, ſed candidè, vt præ te feras pro exiguo munere te multum debere.

Paupertatis tolerantia. XXI.

Infantem nudum cùm te natura creauit,
Paupertatis onus patienter ferre memento.

Cùm natura nudos produxerit, ſatis intelligere poſſumus diuitias alienas eſſe, neque ſecundum hominis naturam. Si membrum perdas, eſt fortaſſe quod doleas: aliquid tui deceſſit. Sin opes auferantur, aut non contingant, noli valde cruciari. Siquidem in his quæ verè ſunt hominis, nihilo plus habent reges quàm tu pauper. Vis ſcire quid verè tuum ſit? Cogita quid habueris cùm naſcereris.

Mors non formidanda. XXII.

Ne timeas illam, quæ vitæ eſt vltima finis:
Qui mortem metuit, quod viuit perdit idipſum.

Qui mortem timet, non ſolum non effugit mortem, ſed inſuper hoc ipſum vitæ, quod datur, perdit: nam anxiè

anxiè viuere non eſt viuere.

Amicorum ingratitudo fugienda. XXIII.

Si tibi pro meritis nemo reſpondet amicus,
Incuſare Deum noli, ſed te ipſe coerce.

Nihil eſt acerbius, quàm amicus ingratus. Quod tamen ſi acciderit, non eſt imputandum Deo, tanquam illius acciderit culpâ: quin potius teipſum coerce, ne denuò benefacias ingratis: quidam enim, ſi benefacientibus fortuna non reſpondeat, ſuperos incuſant, dicentes eos non habere rationem rectè factorum; cùm eius acciderit culpâ, qui ſine delectu contulit beneficium.

Frugalitas. XXIIII.

Ne tibi quid deſit quæſitis vtere parce:
Vtque quod eſt ſerues, ſemper tibi deeſſe putato.

(Vtere parcè) id eſt, modicè, non profuſè, (quæſitis) id eſt, partis. Et vt ſerues quod habes, ſemper imaginare tibi deeſſe, vt ſemper aliquid addas. Sera autem (vt inquit Heſiodus) in fundo parſimonia.

Promiſſio iterata moleſta. XXV.

Quod præſtare potes, ne bis promiſeris vlli:
Ne ſis ventoſus, dum vis vrbanus haberi.

Quod non poſſis efficere, ne ſemel quidem eſt promittendum, ne temerè facias. Porro quod præſtare poſſis, id iterum atque iterum promittere iactantiæ eſt, non humanitatis. Moleſta eſt verboſa promiſſio, moleſtior exprobratio.

Ars arte deludenda. XXVI.

Qui ſimulat verbis, nec corde eſt fidus amicus,
Tu quoque fac ſimile: ſic ars deluditur arte.

Erga eum qui fuco vtitur, tu item contrà vtere fuco, & iuxta prouerbium, CretiZa contra Cretenſem. Satius eſt nonnunquam retinere ſimulatum amicum quàm reddere apertum inimicum. Id enim fiet ſi oſtende-

ſtenderis te ſentire fucum.

Blandiloquentia ſuſpecta. XXVII.

Noli homines blandos nimium ſermone probare:
Fiſtula dulce canit volucrem dum decipit auceps.

Semper ſuſpecta ſit blandiloquentia: nec æſtimes homines ex bene dictis, ſed ex bene factis. Inſidiatur tibi quiſquis admodum blandus eſt. Memento ſic capi & illici aues, videlicet imitatione vocis. Et aſſentatione maxima pars hominum capitur, cùm adulator ſeſe ad omnes affectus attemperat.

Liberi artibus inſtruendi. XXVIII.

Si tibi ſint nati, nec opes, tunc artibus illos
Inſtrue, quo poſſint inopem defendere vitam.

Artem, vt habet prouerbium, non ſolum quæuis terra, ſed quæuis etiam alit fortuna: vnde certiſſimum viaticum eſt ars, quæ quocunque terrarum venias defendet ab egeſtate. At nunc vulgus liberos ſuos diuitum aut principum miniſterijs dedicat, vbi duo ſimul maxima diſcant mala, luxuriam & otium. Porro quod hic præcipit pauperibus eſſe faciendum, id ego ſuaſerim diuitibus quoque, vt liberos ſuos iubeant artem aliquam diſcere, vnde geminum commodum conſequantur. Primum, prima illa ætas artificio occupata, longe paucioribus inficietur vitijs: deinde ſi fortuna abſtulerit opes, non erit cur vel mendicent vel ad ſordidas aut fœdas artes redigantur, puta, turpe miniſterium aut militiam.

Res quomodo æſtimandæ. XXIX.

Quod vile eſt, charum, quod charum, vile putato.
Sic tibi nec parcus, nec auarus habeberis vlli.

Quod vulgus magni facit, tu contemne: quod vulgus negligit, tu magni facito: ita fiet, vt nec tibi parcus, (audebis enim vti, quæ non magni facis) neq; cuiquam videaris auarus, cùm non expectes auidè, neque ſeruabis attentè, quæ cupiunt illi. Vulgus plurimi facit

cit diuitias, minimi facit probitatem & eruditionem. Tu inuerte æſtimationem. Res autẽ cuique tales ſunt, qualis eſt de his opinio. Vulgus lautam putat rem, pauonem, aut rhombum: tu contrà, vilem rem putato, & puta rem eſſe lautiſſimam, ouum gallinæ recens, lactucam, pullum gallinaceum. Ita nec tibi videberis ſordidus cùm habeas lauta tuo iudicio, nec aliorum expetes lautitias quæ tibi viles ſunt.

Culpata non facienda. XXX.

Quæ culpare ſolés, ea tu ne feceris ipſe:
Turpe eſt doctori cùm culpa redarguit ipſum.

Turpe eſt committere te, quod doces alios non eſſe committendum. Vita turpis abrogat auctoritatem docenti.

Concedenda petenda. XXXI.

Quod iuſtũ eſt petito; vel quod videatur honeſtũ:
Nam ſtultum petere eſt, quod poſſit iure negari.

Quod inhoneſtum eſt, a nemine petendum eſt: Nullus enim debet cuiquam in re turpi morem gerere. Aut ſic, quod iniuſtum eſt, id eſt, quod non debetur, iure negari poteſt. Ergo non à quouis petas, ſed ab eo cuius officium eſt præſtare quod petis: nec quiduis, ſed quod cum honeſtate coniunctum eſt. Nam id petitur aliquando & ab his qui non debent.

Nota incognitis non commutanda. XXXII.

Ignotum tibi nolito præponere notis.
Cognita iudicio conſtant, incognita caſu.

Ne facilè commutes nota cum ignotis, puta amicum vel rem, vel vitæ genus. Notis enim commodius vteris, de quibus iudicare potes: quæ ſi bona ſint, rectius vteris, ſin mala, facilius tolerabis, quandoquidem iuxta Plaut. Nota mala, mala non ſunt. Ignota vero eiuſmodi futura ſunt, incertum eſt. Fit autem ſæpenumero, vt quæ in expetendo, putaris prima,

in

in experiendo repudies.

Dies quiſque ſupremus putandus. XXXIII.

Cùm dubia incertis verſetur vita periclis,
Pro lucro tibi pone diem, quicunque laboras.

Planudes Græcus legit, in certis, vt ſint duæ dictiones.

Cúmque igitur vita per ſe incerta verſetur in periculis incertis, vnumquemque vitæ diem in lucro deputa: vnuſquiſque enim dies poterat eſſe vltimus, & incertum erat an tibi contingeret. Ergo in tot vitæ periculis, quicunque dies non eripitur, is in lucro eſt deputandus. (Quicunque laboras) id eſt, quicunque ſolicitus es, & angeris huius vitæ malis. Tametſi (vt dixi) non ignoro Planudem ſecus expoſuiſſe. Sed non eſt ſententia illum per omnia ſequi. Nam mihi magis probatur, vt legamus, incertis, vnica dictione, ad hunc modum: (Cum dubia verſetur) id eſt, iactetur (incertis periculis) id eſt, caſibus. Nam pericula hoc minùs à nobis vitari poſſunt, quòd incerta ſunt. Vitaſti naufragium, non vitaſti ruinam: vitaſti bellum, incidis in latrones: vitaſti peſtem, morderis à vipera. Mille periculis obnoxia eſt hominis vita, atque his quidem incertis, & ob id ineuitabilibus.

Obſecundandum amicis. XXXIV.

Vincere cùm poſſis, interdum cede ſodali:
Obſequio quoniam dulces vincuntur amici.

Nihil hoc diſticho elegantius fingi potuit. Obſecundandum aliquoties amicis, & de tuo iure concedendum. Siquidem ea facilitas ac morigeratio retinet amicos in amicitia. Contrà, quidam dum obſtinatè rixantur de lana caprina, malunt amicitiam reſcindere, quàm vlla in re obſequi animo amici.

Amicitiæ mutua officia. XXXV.

Ne dubites cum magna petas, impendere parua:
His etenim rebus coniungit Gratia charos.

Amicitia conſtat officijs mutuis, & iuxta prouerbium: Manus manum fricat. Gratiam hìc vocat Deum beneuolentiæ.

Amicitia rixas odit. XXXVI.

Litem inferre caue, cum quo tibi gratia iūcta eſt:
Ira odium generat, concordia nutrit amorem.

Cauendum eſt, ne per iracundiam lis incidat cum amico, propterea quòd ex iurgio reſident in animis veſtigia quædam, quæ beneuolentiam vertunt aliquoties in odium. Et non optimè coire ſolet ſemel reſciſſa concordia. Ergo moroſitas omnis & aſperitas debet abeſſe ab amicitia.

Caſtigatio ſine ira. XXXVII.

Seruorum ob culpam cùm te dolor vrget in iram,
Ipſe tibi moderare, tuis vt parcere poſſis.

Ne punias ſeruum aut diſcipulum quandiu ſenſeris te ira commotum: peſſimus enim author rerum gerendarū ira,) ſed prius temperes animo tuo, vt ſedata iracundia, vel ignoſcas vel mitiùs punias. Ita Philoſophus quidam, punirem te (inquit ſeruo) ni iratus eſſem. Et Plato, ſublato in ſeruum baculo, rogatus quid ageret; Ego (inquit) caſtigo hunc intemperantem, ſeipſum ſignificans ira concitum.

Patientia vincere. XXXVIII.

Quem ſuperare potes, interdum vince ferendo:
Maxima enim morum ſemper patientia virtus.

Maximi animi eſt, cùm poſſis vincere, pati tamen vt vincaris, & negligere aduerſarium: hac virtute inter mortales non eſt alia præſtantior.

Quæſita ſunt conſeruanda. XXXIX.

Conſerua potiùs quæ ſunt iam parta labore:
Cùm labor in damno eſt, creſcit mortalis egeſtas.

Facilius ac tutius eſt ſeruare, quòd tuo labore quæſitum eſt, quàm ſarcire quod profuſione diminueris ac detri-

detriueris. Cùm enim laboratur in damno ſarciendo, increſcit & obruit nos egeſtas.

Conſulendum tibi inprimis. XL.

Dapſilis interdum notis, charis & amicis,
Cùm fueris fœlix; ſemper tibi proximus eſto.

Cùm tu fœlix, hoc eſt, lauta fortuna fueris, (interdum dapſilis) id eſt, liberalis (notis, charis, & amicis) notis, vt vicinis: charis, quos diligis: amicis, vt cognatis: (ſemper tibi proximus eſto) interdum in illos ſis beneficus, in te ſemper. Et ita amicis ſis amicus, vt tibi ipſi ſis amiciſſimus.

DISTICHORVM DE Morib. Lib. II.

PRÆFATIO.

Telluris ſi fortè velis cognoſcere cultum,
Virgilium legito; quod ſi magè noſſe laboras,
Herbarum vires, Macer tibi carmine dicet.
Si Romana cupis vel Punica noſcere bella,
Lucanum quæras, qui Martis prælia dicet.
Si quid amare libet, vel diſcere amare legendo,
Naſonem petito: ſin autem cura tibi hac eſt,
Vt ſapiens viuas, audi quo diſcere poſſis,
Per quæ ſemotum vitijs traducitur æuum:
Ergo ades, & quæ ſit ſapientia diſce legendo.

Hoc eſt, ex alijs Poetis alia licebit cognoſcere. Virgilius in libris Georg. docet agriculturam. Macer tradit vires herbarum: quanquam alius quiſpiam fuit hic Macer, quàm is quem habemus vulgò ni fallor. Lucanus narrat Romanorum ciuilia bella: vbi legendum arbitror, Ciuica, pro Punica. Nihil enim de Punicis bellis ſcripſiſſe legitur Lucanus. Ouidius tradit ar-

rem amandi,& in Elegi s docet amores. Quòd ſi cupis artem & rationem rectè beatéque viuendi cognoſcere, hunc librum legito. Is te docebit non vulgares artes & nugas,ſed quo pacto vitam exigas ſemotam,id eſt, liberam & immunem à vitiis.

De omnibus bene merendum. I.

SI potes,ignotis etiam prodeſſe memento:
Vtilius regno meritis acquirere amicos.

Non ſolùm in amicos oportet eſſe beneficum, verum ignoti quoque conciliandi ſunt, ac deuinciendi beneficentia, ſi modò poſſis prodeſſe. Vtilius enim eſt quamplurimos amicos parare (meritis) id eſt, benefactis, quàm parare regnum. Regnum enim eripi poteſt, amici ſuccurrunt eiecto: & firmiores ſunt, quos beneficio adiunxeris, quàm quos poteſtate premas.

Arcana non ſcrutanda. II.

Mitte arcana Dei, cœlumque inquirere quid ſit:
Cùm ſis mortalis, quæ ſunt mortalia cura.

Iuxta Socratis ſententiam, Quæ ſupra nos, nihil ad nos. Admonet, vt omiſſo ſtudio naturalis philoſophiæ, ea curemus, quæ ad vitam humanam pertinent, hoc eſt, ad mores componendos, & animum malis purgandum affectibus.

Mortis timor gaudia pellit. III.

Linque metũ lethi: nam ſtultũ eſt tẽpore in omni:
Dum mortem metuis, amittis gaudia vitæ.

Eandem ſententiam legis in prioribus. Pro amittis, arbitror legendum amittere. Qui mortis metu ſemper anxius viuit, ſtultè facit. Primum enim non vitat id quod timet. Deinde, ſi quid habet hæc vita iucunditatis, eam ſuo vitio perdit.

Iracundia cauenda. IV.

Iratus de re incerta contendere noli.
Impedit ira animum, ne poſſit cernere verum.

Pyrrhus

Pyrrhus admonere ſolitus eſt tyrones ne iraſcerentur; ac multò magis cauere oportet iracundiam eos; qui diſputant. Melius enim iudicat, qui vacat ira. Contrà, ira obſtat animi iudicio.

Expendendum vbi opus eſt. V.

Fac ſumptũ propere, cum res deſiderat ipſa: (ret.
Dandũ etenim eſt aliquid, cũ tempus poſtulat aut

Equidem opinor promptè legendum pro propere. Sumptus cùm neceſſariò faciendus eſt, libenter & promptè facito, ne videaris grauatim facere. Nam aliquid omnino inſumendum eſt, non paſſim, ſed quoties tempus aut cauſa poſtulat, hoc eſt in nuptijs, in feſtis, item in amicos.

Fortuna modica tutior. VI.

Quod nimium eſt fugito: paruo gaudere memento.
Tuta magè eſt puppis, modico quæ flumine fertur.

Humilis fortuna tutior eſt quàm excelſa, vt nauis tutior, quæ in paruo eſt flumine, quàm quæ in pelagi fluctibus natat.

Occulta vitia reticenda. VII.

Quod pudeat, ſocios prudens celare memento:
Ne plures culpent id, quod tibi diſplicet vni.

Ne indicaueris, aut ne committas teſtibus alijs, cuius te facti pudeat, ne plures reprehendant, ſi ſcirent id quod vni tibi diſplicet: ſi ſolus tibi conſcius fueris, hoc eſt, ſi quid peccas, pecces abſque arbitris.

Occulta tandem reuelantur. VIII.

Nolo putes prauos homines peccata lucrari.
Temporibus peccata latent, & tempore parent.

Ne putes nocentes lucrari, hoc eſt, impunè auferre ſua peccata. Latent quidem, ſed ad tempus, poſtea parent, id eſt, manifeſtantur: tempus enim & celat, & operit omnia. Parent autem dictum eſt, pro apparent.

Imbecillitas virtute compenſatur. IX.

Corporis exigui vires contemnere noli,
Conſilio pollet cui vim natura negauit.

Noli contemnere inimicum, licèt ſit puſillo corpore. Nam ſæpè quod corporis viribus detractum eſt, natura addidit ingenij viribus; quanquam hæc ſententia latius patet, nempe hominem non eſſe æſtimandum proceritate roboréque corporis, ſed animo potius.

Cedendum potentiori ad tempus. X.

Quem ſcieris non eſſe parem tibi, tempore cede:
Victorem à victo ſuperari ſæpè videmus.

Si ſenſeris tibi rem eſſe cum potentiore; cede ad tempus, & ſine penes illum eſſe victoriam. Nam incidit ſæpenumero opportunitas, vt mutatis vicibus rerum, vincat qui victus fuerat, & ſuperior ſit qui fuerat inferior. Conuenit cum illo, Vir fugiens & denuo pugnabit. Quidam ſtulta pertinacia ſtatim aut vincere volunt aut peſſundari.

Rixandum cum familiaribus non eſſe. XI.

Aduerſus notum noli contendere verbis:
Lis minimis verbis interdum maxima creſcit.

Eandem ſententiam & antè legiſti, cùm legiſti, Cum familiaribus rixandum non eſſe: quòd ſumma diſcordia ſoleat naſci ex verbis leuiſſimis.

Fortuna non quærenda ſorte. XII.

Quid Deus intendat noli perquirere ſorte:
Quod ſtatuit de te, ſine te deliberat ipſe.

Senſus hic eſt. Ne ſortilegijs ac malis artibus inquiras quid de te futurum ſit, quandoquidem id Deus ſciri non vult. Neq; enim te in conſilium adhibet cum aliquid decernit de te. Quod ſi te vellet id ſcire, nimirum accerſeret te in conſilium.

Luxus odium generat. XIII.

Inuidiam

Inuidiam nimio cultu vitare memento:
Quæ ſi non lædit, tamen hanc ſufferre moleſtũ eſt.

Germanus ſenſus ſic habet: Ne nimio ſplendore ſtrepitúque vitæ conflaueris tibi hominum odium, qui tametſi non poſſunt te lædere, tamen moleſtum eſt viuere obnoxium odio multorum. At per ſe iucundum eſt omnibus eſſe charum, etiamſi nihil vtilitatis inde capias. Quanquam hic ablatiuus, Nimio cultu, non refertur ad verbum vitare, ſed ad inuidiam, vt ſubaudias conflatam: aut, Ex nimio cultu.

Animus non deponendus ob iniquum iudicium. XIV.

Eſto animo forti, cùm ſis damnatus iniquè.
Nemo diu gaudet, qui iudice vincit iniquo.

Ne abijcias animum, ſi aduerſarius vincit te præter ius. Nec enim diu exultabit: ſed quod perperam pronunciauit iudex, id deus reiudicabit.

Reconciliatis lis non refricanda. XV.

Litis præteritæ noli maledicta referre.
Poſt inimicitias iram meminiſſe malorum eſt.

Poſt reditum in gratiam, non oportet litis anteactæ conuitia refricare, ſed obliuiſci ſuperiorum iniuriarum: finita enim ſimultate, debet & irarum eſſe finis, ſecus autem facere malorum eſt. Græci vocant μνησικακῆσαι, verbo videlicet infami, præteritorum malorum memoriam.

Teipſum neque lauda, neque culpa. XVI.

Nec te collaudes, nec te culpaueris ipſe.
Hoc faciunt ſtulti quos gloria vexat inanis.

Teipſum nec vituperes, nec laudes: vtrumque enim videtur affectantis inanem gloriam. Nam & qui ſe vituperat, ob id facere videtur, vt refellatur ab alijs & diuerſa audiat.

Parſimonia. XVII.

Vtere quæſitis modice cùm ſumptus abundat.
Labitur exiguo quod partum eſt tempore longo.

Sera in fundo parſimonia. Dum adhuc multum ſupereſt, incipe parcius vti: citiùs enim effluunt parta quam colliguntur.

Supercilium nonnunquam deponendum. XVIII.

Inſipiens eſto cùm tempus poſtulat aut res.
Stultitiam ſimulare loco prudentia ſumma eſt.

Aliquando ponendum eſt ſupercilium, & remittenda ſeueritas, vt in conuiuijs: in luſu deponenda perſona ſapientis, ſumenda ſtulti, præſertim inter ſtultos; at ita, vt ſtultum agas, non vt ſtultus fias. Summa enim prudentia eſt, ſeruire tempori. (Loco) id eſt, cùm eſt opportunum. Ita Terentius, In loco verò laudo.

Neque prodigus, neque auarus. XIX.

Luxuriam fugito, ſimul & vitare memento
Crimen auaritiæ: nam ſunt contraria famæ.

Pugnant inter ſe luxus & auaritia, nam alterum eſt profuſi, alterum ſordidi, vtrumque vitium iuxtà fugiendum eſt, vtpote quod fœdam pariat famam. Siquidem qui nimium parci ſunt, audiunt κυμινοπρίσται, id eſt cumini ſectores, & συκοκμίνεις, id eſt, ficos diuide, ſimiliaque. Qui luxu ſua profundunt, nepotes & lurcones appellantur.

Loquaci parum credendum. XX.

Noli tu quædam referenti credere ſemper.
Exigua eſt tribuenda fides qui multa loquuntur.

Non ſtatim fides habenda ijs, qui ſemper aliquid noui rumoris adferunt, deque aliorum factis nunciant aliquid. Parum enim credendum ijs, qui multa loquuntur: propterea quod huic vitio vanitas ſoleat eſſe admixta.

Ebrius vinum non accuſet. XXI.

Quod potu peccas ignoſcere tu tibi noli,
Nam nullum crimen vini eſt, ſed culpa bibentis.

Vulgus ita ſolet excuſare ſua peccata: Vinum in cauſa fuit, bene potus hoc dixi. Verùm tibi ipſi imputa, non vino, quod tuo vitio noxium fuit non ſuo.

Amicis conſilia credenda. XXII.

Conſilium arcanum tacito committe ſodali,
Corporis auxilium medico committe fideli.

In rebus arcanis & tacendis caue ne quemuis conſulas, ſed eum duntaxat cuius fidem in tacendo perſpectam habeas, ne non ſolùm non opituletur, ſed lædat etiam & infamet. Neque enim corporis vitia cuiuis aperias, ſed medico notæ fidei, qui celet, & ſuccurrat.

Succeſſus malorum ne te offendat. XXIII.

Succeſſus indignos noli tu ferre moleſtè:
Indulget fortuna malis, vt lædere poſſit.

In hoc verſu multi laborant. Quidam S. elidunt, in ſucceſſus: verum tu ſi tollas tu dictionem, planè hic ſuperuacuam, nihil ſupererit ſcrupuli. Ne te cruciet proſperitas, quæ nonnunquam contingit indignis. Non enim illis fauet fortuna, ſed inſidiatur, & illicit, vt poſteà grauius lædat.

Futuros caſus prouidendos. XXIV.

Proſpice qui veniunt hos caſus eſſe ferendos.
Nam leuius lædit, quicquid præuideris ante.

Quicquid accidere poteſt homini, id antequam accidat tecum meditare, vt ne ſubitum ſit ſi acciderit. Minus enim cruciant mala, quæ non accidunt inopinanti.

Animus in aduerſis ſpe fouendus. XXV.

Rebus in aduerſis animum ſubmittere noli:
Spem retine, ſpes vna hominē nec morte relinquit.

Cùm fortuna ſæuit, ſuſtine teipſum animi fortitudi-

ne,

ne,ac ſerua rebus ſecundis; nec abijcias ſpem, quæ ſola nec morientem relinquit. Quandiu enim anima eſt, ſpes eſt. Et in Pixide Pandoræ ſola ſpes in labro hæſit. Item, Ouid. Viuere ſpe vidi qui moriturus erat.

Opportunitas cùm contingat tenenda. XXVI.

Rem tibi quam noſcis aptam, dimittere noli:
Fronte capillata, poſt eſt occaſio calua.

Quoties fortuna offert commoditatẽ aliquam, quæ tibi ſit apta, ſtatim arripe. Nam occaſio frontem habet capillatam, vt ea parte teneri poſſit; verùm ſi ſemel ſe verterit, occipitio calua eſt, vt id apprehendi nequeat: hoc eſt, opportunitas cùm contingit teneri poteſt, non redit autem cum voles, ſi neglexeris. Hic admonendum illud quod Græci fingunt de deo Kæro, de quo nos copioſè in prouerbijs.

Futura ex præteritis colligenda. XXVII.

Quod ſequitur ſpecta, quodq́ imminet ante vide-
Illũ imitere deum qui partẽ ſpectat vtramq́. (to.

Ex præteritis futura collige, ex præteritis bene ſecuſque geſtis conſilium cape, quo pacto futuris occurras. Exemplo Iani dei Romani, quem bifrontem fingebat antiquitas: quòd opporteat prudentem virum πρόσσω καὶ ὀπίσσω, id eſt, à fronte & à tergo (vt inquit Homerus) habere oculos. Illud autem ſequitur nos, quod præteriit & à tergo eſt.

Vitæ ratio habenda. XXVIII.

Fortior vt valeas, interdum parcior eſto.
Pauca voluptati debentur, plura ſaluti.

Vitæ rationem moderare magis ex ſalutis ac bonæ valetudinis ratione, quàm voluptatis. Non enim in morbo tantùm oportet ab intemperantia cauere, verum etiam cùm rectè valeamus, parciùs vtendum eſt rebus omnibus, nempe ſomno, potu, cibo, venere, luſu, ne in morbum incidamus. Et nonnihil dandum

eſt

eſt voluptati, multò plus tamen ſaluti: qua perdita, pereunt ſimul & voluptates omnes.

Multitudini cedendum. XXIX.

Iudicium populi nunquam contempſeris vnus.
Ne nulli placeas, dum vis contemnere multos.

Nunquam optima placent multitudini: tamen, ſapientis eſt non pugnare ſolum aduerſus vniuerſos. Nam fruſtra ſapit, qui ſolus ſapit, cum omnibus deſipere videatur.

Valetudo curanda. XXX.

Sit tibi præcipuè quod primum eſt, cura ſalutis:
Tempora ne culpes, cùm ſis tibi cauſa doloris.

Ante omnia, bonæ valetudinis rationem habe: ne ſi tuâ intemperantiâ in morbum incideris, poſteà pudore reijcias culpam in cœli inſalubritatem aut ſoli, ſicuti vulgus ſolet. Nam plerique morbi nobis accidunt ex intemperantia vitæ.

Somnia non ſunt obſeruanda. XXXI.

Somnia ne cures: nam mens humana quod optat,
Cùm vigilat, ſperans, per ſomnum cernit idipſum.

Quidam anxiè obſeruant ſua ſomnia, & ex his de futuris æſtimant. Cùm ſomnia dormientium naſcantur ex affectibus vigilantium, neque ſignificent quid ſit euenturum, ſed quod aliquando cogitaueris, repræſentant.

DISTICHORVM DE MORIBVS, LIB. III.

PRÆFATIO.

HOc quicunq; velis carmē cognoſcere, lector,
Hæc præcepta feres, quæ ſūt gratiſſima vitæ:
Inſtrue præceptis animum, nec diſcere ceſſes:

Nam

Nam ſine doctrina, vita eſt quaſi mortis imago.
Commoda multa feres; ſin autem ſpreueris illud,
Non me ſcriptorem: ſed te neglexeris ipſe.

Hoc eſt procemij loco. Abſque ratione bene viuendi vita non eſt vita, ſed ſimulacrum mortis. Hoc carmen vtiliſſima vitæ præcepta tradit, ſi ſtudeas agnoſcere: ſin ſpreueris, te ipſum contempſeris, non ſcriptorem: ſiquidem tua res agitur, non illius.

Recte agendo aliorum linguam ne timeas. I.

Cùm recte viuas, ne cures verba malorum.
Arbitrij noſtri non eſt quid quiſq; loquatur.

Si malè de te loquuntur mali, cùm tu nihil facias mali, eſto contentus conſcientia rectè factorum: nam in te ſitum eſt, vt bene agas, non eſt in te ſitum, quomodo de te loquatur hic aut ille.

Amici crimen celandum. II.

Productus teſtis, ſaluo tamen ante pudore,
Quantumcunq; potes celato crimen amici.

Si citeris teſtis in crimine amici, celabis pro virili maleficium illius, ita tamen, vt ipſe non lædas famam tuam: & tantum ſilentio dabis amicitiæ, quantum patietur & fama tua & teſtimonij religio.

Blandiloquentia ſuſpecta. III.

Sermones blandos blæſoſq; cauere memento.
Simplicitas veri ſana eſt, fraus ficta loquendi.

Veritatis ſimplex eſt oratio: inſidioſa eſt blandiloquentia: proinde ſuſpecta ſemper eſſe debet prudentibus.

Ignaua vita fugienda. IIII.

Segnitiem fugito, quæ vita ignauia fertur:
Nam cũ animus languet, cõſumit inertia corpus.

Ignaua & otioſa vita fugienda eſt. Nam torpor animi, corpori quoque ſitum & languorem obducit. Animi exercitatio corporis quoq; valetudini confert.

Animus feſſus relaxandus. V.

Interpone tuis interdum gaudia curis:
Vt poſſis animo quemuis ſufferre laborem.

Animus ſeriis negotijs fatigatus, aliquando relaxandus eſt honeſtis ac moderatis voluptatibus, vt redintegratis viribus ad ferendos labores ſufficiat. Nam, quod caret alterna requie durabile non eſt.

Malo animo neminem reprehendas. VI.

Alterius dictum aut factum ne carpſeris vnquã,
Exemplo ſimili, ne te derideat alter.

Quod in alios feceris, hoc in te fiet ab alijs: Si libenter reprehendas aliorum facta dictáue, tuo exemplo & alij vtentur.

Hæreditas augenda VII.

Quæ tibi ſors dederit tabulis ſuprema notata,
Augendo ſerua, ne ſis quem fama loquatur.

Quod tibi obuenit ex teſtamento ſuorum, id ſerua, ne fias vulgo fabula. (Quæ ſors ſuprema) id eſt, hæreditas dederit tibi (notata) id eſt, inſcripta tabulis teſtamentarijs (vel notata) id eſt ſcripta tabulis; ea augendo ſerua, id eſt, ita ſerua, vt augeas etiam: vulgus enim multa dicere ſolet in νεόπλουτους, id eſt, in nouas nactos diuitias.

Senectus ſit munifica. VIII.

Cùm tibi diuitiæ ſuperant in fine ſenectæ,
Munificus facito viuas, non parcus amicis.

Eſt vitium hoc ſenibus peculiare, vt quo propius accedant ad mortem, hoc ſint contractiores: (ſuperant) id eſt, ſuperſunt & abundant (in fine ſenectæ) id eſt, in extrema ſenectute, quam decrepitam vocant. Tum igitur dones, ſed amicis qui te foueant obſequijs.

Verba attendenda, non os loquentis. IX.

Vtile conſilium dominus ne deſpice ſerui.

Nullius

Nullius ſenſum, ſi prodeſt, tempſeris vnquam.

Propter auctoris humilitatem non eſt contemnenda ſalubris ſententia. Nec ſpectandum eſt quis dicat, ſed quid dicatur.

Præſenti vtendum fortuna. X.

Rebus & in cenſu ſi non eſt quod fuit antè,
Fac viuas contentus eo quod tempora præbent.

Diminutâ fortunâ, non eſt vtendum eodem ſplendore quo priùs, ſed contentus eris eo genere vitæ, quod præſens fortuna tibi præbet, & quod adeſt boni conſules.

Vxor ſpe dotis non ducenda. XI.

Vxorem fuge ne ducas ſub nomine dotis:
Nec retinere velis, ſi cœperit eſſe moleſta.

(Fuge) id eſt, caue ne ducas vxorem ſub nomine dotis, id eſt, dotis cauſa. Et ſi duxeris dotatam, ne dotis reſpectu eam retineas, ſi tibi grauis ſit, ſed contempta dote repudies. Quanquam id apud Chriſtianos non habet locum.

Alieno ſapere exemplo. XII.

Multorum diſce exemplo quæ facta ſequaris,
Quæ fugias: vita eſt nobis aliena magiſtra.

Qui ſuis diſcunt periculis, quid expediat, magna mercede diſcunt: Sapiens ex aliorum vita ſumit viuendi conſilium. Hoc illi infamiam conflauit: cauebo ne quid ſimile faciam. Hoc illi bene ceſſit: imitabor.

Nihil vltra vires. XIII.

Quod potes id tentes, operis ne pondere preſſus
Succumbat labor, & fruſtrà tentata relinquas.

Prius expende vires tuas, quàm aggrediare negotium: ne poſteà victus difficultate, turpiter relinquas, quod temerè ſuſcepiſti.

Conſentire videtur, qui tacet. XIIII.

Quod

Quod noſti haud rectè factum, nolito tacere;
Ne videare malos imitari velle, tacendo.

Noli diſſimulare, ſi quid videris non rectè fieri: videberis enim probare cùm ſiles. Silentium enim aliquando conſenſus eſſe videtur.

Rigor fauore temperandus. XV.

Iudicis auxilium ſub iniqua lege rogato.
Ipſæ etiam leges cupiunt vt iure regantur.

Si premeris iniqua lege, hoc eſt, dura & inhumana, confugias ad iudicis æquitatem. Non enim hoc eſt contra leges, ſed ex mente legum, vt ad æquitatem redigantur, & temperentur. Iniqua lex eſt, cum ſummo iure contenditur: veluti ſi pauper in vincula conijciatur quòd non alat patrem, cùm lex dicat, Liberi parentes alant, aut vinciantur. Aliquando lex durior eſt, vt terreat. In his iudex, hoc eſt, prætor, aut princeps poteſt ſuccurrere.

Feras quæ culpa tua pateris. XVI.

Quod meritò pateris, patienter ferre memento,
Cumq; reus tibi ſis, ipſum te iudice damna.

Incommodum, quod tua culpa tibi accidit, non imputabis alijs quàm tibi, & cùm tibi ſis conſcius, damna teipſum, tuique iudex eſto, & ea te pœna dignum exiſtimato.

Multa legenda, ſed cum iudicio. XVII.

Multa legas facito, perlectis perlege multa:
Nam miranda canunt, ſed non credenda Poëtæ.

Multa quidem legas, ſed cum iudicio. Nec enim omnia vera ſunt quæ legis apud Poëtas. Fortaſſis pro perlege, legendum eſt perline, hoc eſt dele, corrige.

Modeſtè in conuiuio loquendum. XVIII.

Inter conuiuas fac ſis ſermone modeſtus,
Ne dicare loquax, dum vis vrbanus haberi.

In

In foro locus eſt eloquentiæ, in cubiculo ſilentij; in conuiuijs, alternis ac moderatis ſermonibus vti conuenit, ijſque venuſtis & amœnis. Quidam, dum humanitatem affectant, loquacitate moleſti ſunt reliquis conuiuis, quibus non relinquunt loquendi ſpatium.

Iracundia vxorum non formidanda. XIX.

Coniugis iratæ noli tu verba timere,

Nam lacrymis ſtruit inſidias dum fœmina plorat.

Vxores lacrymas habent in promptu, his expugnant viros. Admonet igitur ne quid commoueamur huiuſmodi lacrymis: fingunt enim eas ſæpenumero, quo viros ſuos fallant, velut cùm ſimulant ſe commoueri zelotypia vt ſuum adulterium diſſimulent, aut iratas ſe fingunt ei quem afflictim amant. Pro noli tu, legendum arbitror, nolito.

Quæſitis vtendum, non abutendum. XX.

Vtere quæſitis, ſed ne videaris abuti.

Qui ſua conſumũt, quum deeſt aliena ſequuntur.

Vtere quæ paraſti, non abutere, ne profuſis bonis tuis, cogaris vel impudenter rogare aliena, vel ſeruiliter ex alieno viuere, vel periculosè furari aliena.

Mors non formidanda. XXI.

Fac tibi proponas mortem non eſſe timendam,

Quæ bona ſi non eſt, finis tamen illa malorum eſt.

Mors vel ob hoc timenda non eſt, quòd finis eſt omnium huius vitæ malorum.

Vxor proba, ſi loquax, ferenda. XXII.

Vxoris linguam, ſi frugi eſt, ferre memento:

Namq; malum eſt, nil velle pati, nec poſſe tacere.

In amicis leuiuſcula quædam vitia ferenda ſunt, ſi alioqui probi fuerint: velut in vxore, ſi paulò ſit loquacior, aut linguæ procacioris, ferendum eſt, ſi alioqui pudica eſt & frugi, hoc eſt, ſuo fungens officio: maximè

quòd

quòd linguæ morbus ei ſexui peculiaris eſt. Malus eſt is, qui nihil vitij ferre poteſt in alijs., præſertim cùm res facilis ſit tacere. Sic enim vxor deſinit obgannire, ſi nihil reſpondeas: quemadmodum ſolitus eſt Socrates.

Pietas erga parentes. XXIII.

Dilige non ægrâ charos pietate parentes:
Nec matrem offendas dum vis bonus eſſe parenti.

Pietas, amor & cultus eſt erga parentes, patriam, Deum, & ſi quis loco parentum eſt: quidam veluti legibus coacti colunt parentes, non ex animo. (Dilige parentes charos pietate non ægrâ) id eſt, non coactè neque grauatim, ſed promptè & alacriter. Et ſiquid inciderit diſſidij inter parentes, ita alteri obſequaris, vt alterum non offendas: ſed pietas tua careat omni moleſtia.

DISTICHORVM DE Morib. Lib. IIII.

PRÆFATIO.

SEcuram quicunque cupis traducere vitam,
Nec vitijs hærere animũ, quæ moribus obſunt:
Hæc præcepta tibi ſemper relegenda memento.
Inuenies aliquid, in quo te vtare magiſtro.

Et hoc prooemium eſt quarti libri. Si vis eſſe liber ab omnibus vitijs & nullius mali conſcius viuere, hæc ſemper habeas præ manibus: In quibus inuenies, in quo te ipſe magiſtro poſſis vti, hoc eſt, vt ipſe regas ac modereris vitam tuam adiutus his præceptis.

Diuitiarum contemptus. I.

DEſpice diuitias, ſi vis animo eſſe beatus,
Quas qui ſuſpiciũt, mẽdicant ſemper auari.

Non iubet abijcere diuitias, ſed non magni facere: etenim qui has ſuſpiciunt, hoc eſt, mirantur ac magni faciunt, dum non audent vti quæ poſſident, & ſemper aliquid accumulant, ſemper mendicant, hoc eſt, egeni ſunt.

Viuere ad naturam optimum. II.

Commoda naturæ nullo tibi tempore deerunt,
Si contentus eo fueris quod poſtulat vſus.

Si metiaris ſumptus vſu, hoc eſt, neceſſitate, non ambitione neque voluptate, nunquam tibi deerunt commoditates naturæ, quæ paucis contenta eſt, cum cupiditates immenſum deſiderent.

Res ratione agendæ. III.

Cùm ſis incautus, nec rem ratione gubernes,
Noli fortunam, quæ non eſt, dicere cæcam.

Si res malè tibi ſuccedunt tuâpte negligentiâ, ne conferas culpam in fortunam, & illam cæcam appelles, cùm tu ipſe magis parum proſpexeris. Poteſt accipi bifariam (quæ non eſt) id eſt, quæ nulla eſt: Fingunt enim mortales hanc Deam, cùm nulla ſit. Aut (quæ non eſt) ſubaudi cæca.

Amor pecuniæ ad vſum. IV.

Dilige denarium, ſed parcè dilige formam,
Quam nemo ſanctus nec honeſtus captat habere.

Amare pecuniam ad vſum, prudentis eſt, amare vt forma paſcat oculos, auari ac dementis. Denarium volunt omnes, formam ſoli mali captant.

In valetudine ne opibus parcas. V.

Cùm fueris locuples, corpus curare memento:
Æger diues habet nummos, ſed non habet ipſum.

Cùm agitur de corporis valetudine, ne tum parcas diuitijs tuis. Etenim qui morbo non ſuccurret ne minuat pecuniam, is habet quidem nummos, at ſeipſum non habet: cùm malè valet, mauult nummos eſſe ſal-

uos

uos, quam ſeipſum, & illis frui quam teipſo. Fortaſſe pro ſed, legendum Se.

Caſtigatio paterna ferenda. VI.

Verbera quum tuleris diſcens aliquādo magiſtri:
Fer patris imperium, cùm verbis exit in iram.

Vapulaſti puer à præceptore, cùm diſceres literas: multò magis ferre conuenit cùm pater te verbis obiurgat. Tuliſti literatoris tyrannidem multo ſeueriorem feras, & patris imperium, qui itidem cùm iraſcitur tamen à verberibus temperat.

Certa & vtilia agenda. VII.

Res age quæ proſunt: rurſus vitare memento,
In quibus error ineſt: nec ſpes eſt certa laboris.

De quibus dubites, ea ne facias. Age illa, ex quibus certa ſperatur vtilitas. Rurſus in quibus falli poſſis, & incertum eſt profuturáne ſint, an nocitura, ab ijs abſtineas.

Libenter donandum. VIII.

Quod donare potes, gratis concede roganti.
Nam rectè feciſſe bonis in parte lucrorum eſt.

Dona libenter, ſi quid potes. Nam lucrum eſt non damnum, quod contuleris in bonos, & beneficium dando accepit, qui digno dedit. Redit enim cum fœnore, quod probo viro benefeceris.

Suſpicio ſtatim expedienda. IX.

Quod tibi ſuſpectū eſt, confeſtim diſcute quid ſit.
Namq; ſolent, primò quæ ſunt neglecta, nocere.

Quæ ſuſpicionem habent, ea noli negligere: ſed ſtatim examina, & exquire cuiuſmodi ſint. Nam initijs facillimè medeberis, ſi quid mali ſit: neglecta creſcunt, & maximè lædunt poſtea. Veluti ſi ſuſpicaberis amicum alieniore eſſe in te animo, noli negligere quid ſibi velit, ſed excute vnde hoc natum ſit, & ſi quid eſt, ſtatim occurre naſcenti malo.

Venus abſtinentiâ cohibenda. X.

Cùm te detineat Veneris damnoſa voluptas,
Indulgere gulæ noli, quæ ventris amica eſt.

Caue ne duplices morbum tuum: vnus enim vtcunque fertur, duo ſimul ferri non poſſunt. Amare damnoſa res, damnoſa gula: quod ſi pariter vtroque laboras malo, ſupereſt vt mox ad egeſtatem redigaris. Gulam vocat ſtudium exquiſitorum ciborum, eamque dicit veneris amicam, quod per eam venter ſaginatur, res & fama decreſcit.

Homo malus fera peſſima. XI.

Cùm tibi proponas animalia cuncta timere,
Vnum hominem tibi præcipio plus eſſe timendum.

Cùm tu ſponte putes omnes feras eſſe timendas, meo præcepto vnum animal maxime timebis, nempe hominem. Nam nulla bellua magis homini nocet quam homo homini.

Sapientia fortitudini præferenda. XII.

Cùm tibi prævalidæ fuerint in corpore vires,
Fac ſapias, ſic tu poteris vir fortis haberi.

Si natura dedit vires corporis, non ſtatim vir fortis eris niſi odiunxeris ingenij vim, hoc eſt, ſapientiam, qua corporis robore rectè vtaris.

Amicus, certus medicus. XIII.

Auxilium à notis petito ſi fortè laboras;
Nec quiſquã melior medicus quàm fidus amicus.

Corporis morbos aperi medico: animi morbos aperi fideli amico. Ille pharmacis ſanat, hic verbis. Aliter: Si quid morbi inciderit, magis amicum accerſe, quam medicum.

Sacrificium ſpiritus contribulatus. XIIII.

Quum ſis ipſe nocens, moritur cur victima pro te?
Stultitia eſt morte alterius ſperare ſalutem.

Veteres credebant expiari ſcelus commiſſum mactata

ctatâ pecude quæ nihil commiſerat: & pro alieno peccato innocens dabat pœnas: cùm qui peccauit potius mactari debuerit, quam victima. Stultè autem ſperabant alienam mortem ſibi ſaluti fore, cum ſua quemque mala de ſuo dependere oportet.

Amicus, ex moribus diligendus. XV.

Cùm tibi vel ſocium, vel fidum quæris amicum,
Non tibi fortuna eſt hominis, ſed vita petenda.

Amicus quem velis adiungere, non æſtimandus eſt è cenſu, ſed ex moribus: idem oportet fieri in vxoribus.

Auaritia vitanda. XVI.

Vtere quæſitis opibus, fuge nomen auari.
Quid tibi diuitiæ proſunt, ſi pauper abundas?

Fruſtra paraſti diuitias, ſi partis vti non audes, & inter magnas opes viuas inops. Nihil enim refert habere, ſi quæ habes nihilo plus tibi proſunt, quàm ea quæ non habes.

Voluptas inimica famæ. XVII.

Si famam ſeruare cupis, dum viuis, honeſtam,
Fac fugias animo, quæ ſunt mala gaudia vitæ.

Si cupis honeſtam tueri famam, noli amare voluptates inhoneſtas, nempe, gulæ, libidinis, & ſimilium.

Senem etiam delirum ne irriſeris. XVIII.

Cùm ſapias animo, noli irridere ſenectam:
Nam quicunque ſenex, ſenſus puerilis in illo eſt.

Cùm per ætatem vigeat ingenium tuum, & animi vis, noli deridere ſenectutem, quæ minus animo valeat. Deſipiſcit enim omnis ſenex, & ad puerilem ſtultitiam redit. Ætatis igitur vitium ferendum, non ridendum eſt.

Opes fluxæ, ars perpetua. XIX.

Diſce aliquid; nam cùm ſubitò fortuna recedit,
Ars remanet, vitamq́; hominis nō deſerit vnquā.

Opes ſæpenumero ſubita fortuna eripit homini, veluti

luti incendio, furto, bello, naufragio: verum ars eripi non poteſt. Hæc itaque certiſſima poſſeſſio eſt, quæ ſemper & vbique te poſſit alere.

Mores ex verbis cogniti. XX.

Omnia perſpicito tacitus quæ quiſq; loquatur,
Sermo hominum mores & celat & indicat idem.

Nulla res magis arguit & aperit vitam & ingenium hominis quàm illius oratio, hoc eſt certiſſimum animi ſpeculum. Igitur ſi vis hominem cuiuſmodi ſit cognoſcere, perpende tecum qualis ſit illius oratio. Sermo indicat mores hominis, ſi loquatur ex animo, & celat idem, ſi vel taceat vel diſſimulanter loquatur.

Ars vſu iuuanda. XXI.

Exerce ſtudium, quamuis perceperis artem.
Vt cura ingenium, ſic & manus adiuuat vſum.

Vt euaneſcunt diſciplinæ, niſi exercitatione confirmes: ſic artificium opere confirmandum erit, ne excidat.

Vitæ contemptus. XXII.

Multum ne cures venturi tempora fati.
Non timet is mortẽ, qui ſcit contemnere vitam.

Si vis liber eſſe à metu mortis, diſce vitam non magni facere. Et quemadmodum eleganter docet Ariſtoteles, nullius rei iucunda fruitio eſt, niſi quam aliquo modo contempſeris.

Diſcendum & docendum. XXIII.

Diſce, ſed à doctis: indoctos ipſe doceto.
Propaganda etenim rerum doctrina bonarum.

Diſce non à quouis, ſed ab his qui poſſunt docere. Ruſſum quod ab alijs didiceris, id alijs impertire. Vtilium enim rerum ſcientia non eſt premenda, ſed per manus tradenda.

Bibendi ratio. XXIIII.

Hoc bibe quod poſſis, ſi tu vis viuere ſanus:

Morbi

Morbi cauſa mali eſt homini quandoq; voluptas.

Ne biberis ſupra vires. Breuis enim illa bibendi voluptas ſæpenumero conciliat homini moleſtum & diuturnum morbum.

Ne damnes quod probaueris. XXV.

Laudâris quodcunq; palam, quodcunq; probaris,
Hoc vide ne rurſus leuitatis crimine damnes.

Leuis & inconſtans videberis, ſi quod aliquando coram multis laudâris, idem poſtea damnes. Quod ſi mutaſti ſententiam, fac ſileas. Fortaſſe pro Vide, legendum eſt fuge. Crimine, id eſt, ſuſpicione & cum vituperio.

Circumſpectus in vtraque fortuna. XXVI.

Tranquillis rebus quæ ſunt aduerſa caueto:
Rurſus in aduerſis melius ſperare memento.

Ne ſecurus ſis, cùm fortuna tranquilla eſt, ſed tempeſtatem caue: Rurſus cùm fortuna ſæuit, animum ſuſtine ſpe melioris fortunæ quæ ſucceſſura ſit. In ſecundis rebus timenda ſunt aduerſa, ne ſis ſupinus in aduerſis ſperanda ſunt læta, ne deficias animo.

Studio creſcit ſapientia. XXVII.

Diſcere ne ceſſes: curâ ſapientia creſcit:
Rara datur longo prudentia temporis vſu.

Iuxta Solonis ſententiam, Oportet ſeneſcere ſemper aliquid addiſcentes. Nam (rara) hoc eſt ſingularis & eximia prudentia contingit (longo vſu) id eſt, diuturnâ experientiâ ætatis. Quanquam mihi magis probatur hic vt ſit ſenſus: ſemper diſce; ſtudio creſcit ſapientia. Nam pauci ſunt, qui prudentes euadunt experientiâ rerum: vel quia paucis contingit diu viuere, vel quia complures ſtultitiam non exuunt hâc vitâ. Certiſſima ac breuiſſima ad ſapientiam via eſt doctrina.

Parcè laudandum. XXVIII.

Parcè laudato; nam quem tu ſæpe probâris;

Vna dies, qualis fuerit monſtrabit amicus.

Ne laudes amicum effuſius, cuius non feceris periculum: ſiquidem ille ſæpius abs te laudatus, vno aliquo die declarabit alium fuiſſe ſe, quam tu prædicâras.

Diſcere ne pudeat. XXIX.

Ne pudeat, quæ neſcieris te velle doceri.

Scire aliquid laus eſt: pudor eſt nil diſcere velle.

Quidam ſtulto quodam pudore malunt ſemper neſcire, quàm ſemel diſcere: cùm ſcire pulchrum ſit, & pudendum nihil velle diſcere: ergo honeſtum velle.

Rebus vtendum ad ſobrietatem. XXX.

Cum Venere & Baccho lis eſt, & iuncta voluptas.

Quod lautũ eſt animo complectere, ſed fuge lites.

Excerpe quod ineſt boni: fuge quod adiunctum eſt mali. Exhilarat potatio, diſcutit curas, vtere hac commoditate: ſed rurſus ebrietas incitat ad iurgia, hæc caue. Item Venus delectat: ſed habet ſua iurgia. Ama igitur abſque diſſidijs.

Triſtibus & tacitis non fidendum. XXXI.

Demiſſos animo ac tacitos vitare memento:

Quà flumen placidũ eſt, forſan latet altius vnda.

Triſtes ac tacitos vita, videntur enim aliquid magni mali moliri: quemadmodum cauendum eſt flumen ea parte qua tranquillum eſt; nam illud profundiſſimum eſſe ſolet. Ita Cæſar magis metuebat Brutum & Caſſium, pallidos ac tacitos, quam Antonium ebrium.

Sors ſorti conferenda. XXXII.

Cùm tibi diſpliceat rerum fortuna tuarum,

Alterius ſpecta quo ſis diſcrimine peior.

Quoties tædet te tuæ ſortis, confer eam cum aliorum fortuna: & videbis te nihilo peiorem, hoc eſt, infeliciorem multis.

Vltra vires nihil aggrediendum. XXXIII.

Quod potes id tenta: nam littus carpere remis,

Tutius

Tutius eſt multo quàm velum tendere in altum.

Aggredere tuta magis quã magna. Tutius enim tutò nauigare iuxta littus,& remis vti, quam paſſis velis periclitari in fluctibus. Nec enim omni fauent venti fortunæ.

Cum iuſto iniquè non contendendum. XXXIV.

Contra hominem iuſtum prauè contendere noli.

Semper enim Deus iniuſtas vlciſcitur iras.

Noli prauè, hoc eſt, malicioſè & datâ operâ ac peruersè contendere cum homine iuſto. Nam Deus nunquam hoc relinquit inultum.

Fortuna vtraquè æque ferenda. XXXV.

Ereptis opibus noli gaudere mœrendo.

Sed gaude potius, tibi ſi contingat habere.

Si diuitiæ contingant gaude, ſi ereptæ fuerint, noli te cruciare, ſed tunc vtere philoſophia. Neque enim tantum boni habent, vt ſit admodum dolendum ſi perierint, neque rurſus tantum mali, vt non ſint libenter accipiendæ, ſi forte contigerint. Conſtat carmen eſſe deprauatum. Arbitror legendum, Noli mœrere querendo. Porro querendo non eſt à quæro, ſed à queror deponenti verbo.

Ab amico quid ferendum. XXXVI.

Eſt iactura grauis, quæ ſunt amittere damnis.

Sunt quædam quæ ferre decet patienter amicum.

Si verbulo lædat amicus ferendum eſt. At damna rerum nemo poteſt æquo animo ferre. In his igitur cauendum, ne lædamus amicum.

Tempori non confidendum. XXXVII.

Tempora longa tibi noli promittere vitæ, (bra.

Quocunq; ingrederis ſequitur mors corporis vm-

Nemo poteſt ſibi longæuitatem promittere: cùm mors hominem (quocunq; eat) non aliter inſequatur, quã vmbra corpus. Fortaſſe legendũ, corpus vt vmbra.

Deus

Deus quibus placandus. XXXVIII.

Thure Deum placa, vitulum ſine creſcat aratro:
Ne credas placare Deum dum cæde litatur.

Non gaudet Deus morte pecudum, ergo thure litandum eſt illi: hoc eſt, re innoxia & minimi ſumptus. At hodie plerique Chriſtianorum, licèt apud hos ſublatus ſit mos immolandi pecudes, tamen Deum ac diuos ſibi tantum non deuinctos eſſe putant, ſi eis gemmas, aurum, argentum, ſerica ſuſpenderint, vel oſtentanda tantum, vel in luxum paucorum vertenda: immemores hæc ſemper à ſanctis fuiſſe contempta, & ſi fortè obtigerunt, in egentium vſus fuiſſe effuſa.

A potentioribus læſus diſſimula. XXXIX.

Cede locum læſus fortunæ, cede potenti.
Cedere qui potuit, prodeſſe aliquando valebit.

Qui rem habet cum proceribus, quoniam prodeſſe poſſunt in multis, neceſſe eſt aliquando muſſet iniurias, id eſt, tacitus ferat. Lædunt enim aliquando potentes & tyrannidem exercent. Hic igitur prudens illis debet cedere, vt poſtea per illos ſuis prodeſſe poſſit. Nam ſi reſiſtens reddiderit eos hoſtes, nec ſibi, nec ſuis prodeſſe poterit.

Caſtiga teipſum. XL.

Cùm quid peccâris, caſtiga te ipſe ſubinde.
Vulnera dum ſanas, dolor eſt medicina dolori.

Vbi ſenſeris te alicubi peccaſſe, ſtatim pœnas ſumito de te ipſo, & noli tibi ignoſcere: teipſum obiurga, tibi ipſi laboris aliquid indicito. Nam vt in ſanandis vulneribus dolor dolore ſanatur, ſiquidem ne doleat vulnus, infundis acria, quæ mordent: ſic iſta reprehenſio tametſi amara eſt, tamen medetur vitio animi.

Amicus mutatus non vituperandus. XLI.

Damnâris nũquam poſt longum tempus amicum.
Mutauit mores: ſed pignora prima memento.

Si is, cum quo tibi fuit diutina conſuetudo, fortè mutatis moribus alius eſſe cœperit, hoc debes tribuere veteri neceſſitudini, ne vituperes eum etiamſi non eſt dignus qui ametur.

Beneficiorum collatio attendenda. XLII.

Gratior officijs quo ſis mage charior, eſto:
Ne nomen ſubeas, quod dicitur, officiperda.

Vt ſis charus omnibus, eſto gratus (officijs) id eſt, beneficijs & benemeritis. Inuiſum enim apud omnes eſt nomen officiperdæ: Sic enim vocant eum, in quem collatum officium perditur. Nihil enim tam perit atq; id quod confertur ingratum.

Suſpicionem tolle. XLIII.

Suſpectus caueas, ne ſis miſer omnibus horis:
Nam timidis & ſuſpectis aptiſſima mors eſt.

Qui ſibi fingit periculum is nunquam non miſer viuit. Nihil igitur huic aptius, quàm mors: quandoquidem non poteſt iucundè viuere. Suſpectus, hic accipit actiuè pro ſuſpicioſo.

Humanitas erga ſeruos. XLIIII.

Cùm fueris ſeruos proprios mercatus in vſus,
Et famulos dicas, homines tamen eſſe memento.

Sic vtare ſeruis tuis licet emptitijs, vt memineris homines eſſe, non pecudes. Quod empti ſunt, fortunæ fuit, quod homines ſunt, in hoc tibi ſunt pares.

Occaſionem rei commodæ, ne prætermittas. XLV.

Quamprimum rapienda tibi eſt occaſio prima;
Ne rurſus quæras, quæ iam neglexeris ante.

Occaſio, quam ante dixi frontem habere capillatam, ſtatim eſt arripienda, ne ſi ſe ſubduxerit fruſtrà quæras poſtea, quam prius contempſeras.

Non lætandum de repentino obitu. XLVI.

Morte repentinâ noli gaudere malorum.
Fœlices obeunt, quorum ſine crimine vita eſt.

Si mali ſubitò moriantur, dolendum magis eſt, quam gaudendum. Gaudendum potius in morte bonorum, quorum mors fœlix eſt: vel ſic; Si videris malos ſubitò tolli, noli gaudere. Contingit idem bonis & innocentibus, vt intelligas hoc caſu accidere, non vindictà numinis.

Pauper ſimulatum vitet amicum. XLVII.

Quum coniux tibi ſit, nec res, & fama laboret;
Vitandum ducas inimicum nomen amici.

Si pauper habueris vxorem quæ laboret famâ, hoc eſt, de quo homines malè loquuntur, (ducas) id eſt, exiſtimes, nomen amici vitandum eſſe, vtpote inimicum famæ tui: videris enim proſtituere vxorem hoc prætextu, & hoc nomine diuites pauperum vxores captant. Tametſi poteſt & alius eſſe ſenſus, nimirum hic: Si tibi ſit vxor ſatis lauta famaq; ſecunda, noli te dare in familiaritatem potentum, ne quid labis vxori tibique contrahas.

Iunge ſtudium. XLVIII.

Cùm tibi contingat ſtudio cognoſcere multa:
Fac diſcas multa, & vites neſcire doceri.

Quo plura didiceris, hoc plura ſtude cognoſcere, ne videaris indocilis vllius rei.

Breuitas memoriæ amica. XLIX.

Miraris verbis nudis me ſcribere verſus?
Hos breuitas ſenſus fecit coniungere binos.

Sententia nudis verbis explicanda eſt: Melius enim meminimus quæ breuia ſunt. Idcirco nudis verbis ſingula præcepta ſingulis diſtichis complecti voluit, vt apertior eſſet & breuior.

DICTA

DICTA SAPIENTVM E GRAECIS vt habebantur, à neſcio quo Græculo vtcunque *collecta, vel conficta potius, Eraſmo interprete.*

PERIANDRI CORINTHII.

Omnibus placeto
Periculoſa temeritas.
Semper voluptates ſunt mortales, honores autem immortales.
Amicis aduerſa fortuna vtentibus idem eſto.
Lucrum turpe, res peſſima.
Infortuniũ tuum celato, ne voluptate afficias inimicos
Veritati adhæreto.
Violentiam oderis.
Voluptati tempera.
Pietatem ſectare.
A vitijs abſtine.
Supplicibus miſericors eſto.
Sapiẽtũ vtere cõſuetudine.
Bonos in pretio habeto.
Probrum fugito.
Ea facito quorũ non poſſit pœnitere.
Quod iuſtum eſt imitare.
Bene meritos honora.
Calumniam oderis.
Cùm errâris, muta cõſiliũ.
Omnibus teipſum præbe.
Magiſtratus metue.
Quidquid promiſeris, facito.
Age quæ iuſta ſunt.
Principibus cede.
A iureiurando abſtine.
Laudato honeſta.
Beneficium repende.
Bona res quies.
Liberos inſtitue.
Litem oderis.
Audi, quæ ad te pertinent.
Reſponde in tempore.
Ne cui inuideas.
Oculos moderare.
Spem foue.
Affabilis eſto.
Diutinã amicitiam cuſtodi.
Concordiam ſectare.
Ne loquaris ad gratiam.
Ne tempori credideris.
Seniorem reuerere.
Ne quauis de re doleas.
Parcito tanquã immortalis
Sperato tanquã mortalis.
Ne efferaris gloria.
Cede magnis.
Mortalia cogita.
Ne prior iniuriam facias.
Mortuum ne rideto.
Conſule inculpatè.
Teipſum ne negligas.
Mortem oppete pro patria.
Ex ingenuis liberos crea.
Arcanum cela.
Opportunitatem expecta.
Largire cum vtilitate.
Dolorem fuge.
Amicis vtere.
Delecta amicos.

BIAN-

BIANTIS.

In ſpeculo teipſum contemplare, & ſi formoſus apparebis, age quæ deceant formam: ſin deformis, quod in facie minus eſt, id morum penſato pulchritudine.

De numine ne malè loquare; quid ſit autem, auſculta.

Audito multa, loquere pauca.

Prius intellige, & deinde ad opus accede.

Ne ob diuitias laudâris virum indignum.

Perſuaſione cape non vi.

Compara in adoleſcentia quidem modeſtiam, in ſenectute verò ſapientiam.

PITTACI MITYLENAEI.

Quæ facturus es, ea ne prædixeris: fruſtratus enim rideberis.

Depoſitum redde.

A familiaribus in minutis rebus læſus, feras.

Amicum ne maledixeris.

Vxori dominare.

Quæ feceris parentibus, eadem à liberis expecta.

Deſidioſus ne eſto.

Ne contende cum parentibus, etiamſi iuſta dixeris.

Ne geras imperium priuſquam parere didiceris.

Infortunatum ne irriſeris.

Quæ fieri non poſſunt, caue concupiſcas.

Ne feſtinaueris loqui.

Noſce teipſum.

Ante omnia venerare numen.

Parentem reuerere.

Voluptatem coerce.

Inimicum ne putes amicũ.

Inter amicos ne ſis iudex.

Ne lingua præcurrat mentem.

Legibus para.

Ne quid nimis.

Audito libenter.

Inimicitiam ſolue.

Vxorem ducito ex æqualibus: ne ſi ex ditioribus duxeris, dominos tibi pares non affines.

CLEOBVLI LINDII.

Ne ſis vnquam elatus.

Libros reuolue.

Iuſtè iudicato.

A maledicentia tẽperato.

Parentes patientiâ vince.

Inferiorem ne reijcias.

Ne teipſum præcipites in diſcrimen.

Res amici diligas & perinde ſerues vt tuas.

Quod oderis, alteri ne feceris.

Ne

Ne cui minitéris: eſt enim muliebre.

Citius ad infortunatos amicos, quàm fortunatos proficiſcere.

Lapis auri index: aurum hominum.

Mendax calumniâ vitam corrumpit.

Mendaces odit quiſquis prudens ac ſapiens.

Domus curam age.

Liberos tibi chariſſimos erudi.

Bonis benefacito.

Suſpicionem abijcito.

Beneficij accepti memento.

Aliena ne concupiſcas.

Noto nihil pretioſius.

CHILONIS LACEDAEMONII.

Noſce teipſum.

Temperantiam exerce.

Tempori pare.

Multitudini place.

Moribus probatus eſto.

Oderis calumnias.

Ne cui inuideas mortalia.

Turpia fuge.

Iuſtè rem para.

Sapientia vtere.

Ne quid ſuſpiceris.

Ne fueris oneroſus.

SOLONIS ATHENIENSIS.

Deum cole.

Amicis ſuccurre.

Veritatem ſuſtineto.

Legibus pareto.

Iracundiæ moderare.

Nullos odio proſequitor.

Parentes reuerere.

Nemini inuideto.

Ne iurato.

Cogita quod iuſtum eſt.

Virtutem laudato.

THALETIS MILESII.

Principem honora.

Similis tui ſis.

Quod adeſt boni cõſulito.

Gloriam ſectare.

Pacem dilige.

Suſurronẽ ex ędibus eijce.

Amicos probato.

Nemini promittito.

A vitijs abſtineto.

Vitæ curam age.

Laudatus eſto apud omnes.

DICTA SAPIENTVM EX AVSONII carmine, atq; in his extrema ſententia ferè ſemper *eſt gemina, & diſticho comprehenditur.*

PERIANDRI, Carmine Phaleucio.

Nunquam diſcrepat vtile à decoro.

Id eſt, nihil vtile quod non honeſtum.

Plus eſt ſolicitus, magis beatus.

Id eſt, quò quiſque ditior, hoc magis ſolicitus viuit.

Mortem optare malum, timere peius.

Miſer eſt, qui tædio vitæ mortem optat. Sed miſerior, qui ſemper timet mortem.

Faxis vt libeat, quod eſt neceſſe.

Quod neceſſe eſt facere, fac vt libenter facias.

Multis terribilis, caueto multos.

Quem multi timent, is multos timeat neceſſe eſt.

Si fortuna tonat, caueto mergi:
Si fortuna iuuat, caueto tolli.

Ne extollaris fortunæ proſperitate: In rebus aduerſaris ne frangaris animo.

BIANTIS, Carmine Heroico.

Quænã ſumma boni? mens quæ ſibi conſcia recti.

Id eſt, quid optimum? Animus bene ſibi conſcius.

Pernices homini quæ maxima? ſolus homo alter.

Id eſt, homini maxima pernicies eſt ab homine.

Quis diues? qui nil cupiat. Quis pauper? auarus.

Diues eſt, non qui multa poſſidet, ſed qui ſua ſorte contentus eſt. Auarus omnis pauper eſt, qui quod habet non habet.

Quæ dos matronis pulcherrima? vita pudica.

Mulier etiam pauper indotata non eſt, ſi caſta eſt.

Quæ caſta eſt? de qua mentiri fama veretur.

Caſta non eſt de qua fama turpiter loquitur.

Quod prudentis opus? cùm poſſit, nolle nocere.

Quod

Quod ſtulti proprium? non poſſe, & velle nocere.

Proprium prudentis eſt, etiam dũ poſſit, nolle tamen vlciſci. Malus etiam cũ non poſſit, optat tamen lædere.

PITTACI, Carmine Iambico trimetro.

Loqui ignorabit, qui tacere neſcit.

Eiuſdem eſt artis, recte tacere, & rectè loqui.

Bono probari malo, quam multis malis.

Non refert quam multi laudent te, ſed quales. Nam ab improbis laudari vituperari eſt.

Demens ſuperbis inuidet fœlicibus.

Sultitiæ eſt cruciari ſœlicitate malorum quaſi in vulgaribus bonis ſit ſita fœlicitas.

Demens dolorem ridet infœlicium.

Æquè ſtultum eſt gaudere calamitate malorum, quaſi non & ante fuerint infœlices.

Pareto legi, quiſquis legem ſanxeris.

Quod alijs præſcripſeris ipſe, ſeruato.

Plures amicos re ſecunda compares.

Paucos amicos rebus aduerſis probes.

Proſpera fortuna conciliat multos amicos: At reſiſtente fortuna pauci manent, ſed ſinceri.

CLEOBVLI Carmine Aſclepiadeo.

Quantò plus liceat, tantò libeat minus.

Quo potentior es, hoc magis caue ne quid pecces: & quo plus tibi permittunt homines ob principatum, hoc ipſe minus permittas tibi.

Fortunæ inuidia eſt immeritus miſer.

Cùm bonis malè eſt, fortunæ imputatur, cùm ea ſæpe magnatum ſit culpa.

Fœlix criminibus nullus erit diu.

Fœlicitas malè parta non eſt diuturna.

Ignoſcas alijs multa, nihil tibi.

In alios lenis eſto, in te ipſum ſeuerus.

D Paro

Parcit quiſque bonis, prodere vult bonos.

Qui bonos viros tradit in manus bonorum is ſeruat, perditq; quos prodit. Quanquam ſuſpicor legendum,

Parcit quiſque bonis, perdere vult malos.

Vt ſit ſenſus: Qui malos ac nocentes afficit ſupplicio, is miſeretur bonorũ & innocentum, quos ab horũ violentia liberat. Et quiſque poſitum eſt pro quiſquis.

Maiorum meritis gloria non datur.

Turpis ſæpe datur fama minoribus.

Laus parentum non tribuitur poſteris: At probra parentum ſæpe obijciuntur liberis.

CHILONIS, CARMINE CHORIAMBICO, *ex choriambicis tribus & Amphibracho,* videtur Sotadicum.

Nolo minor me timeat, deſpiciatque maior.

Sic eſt moderanda vitæ ratio, vt nec inferioribus ſis formidini, quod eſt tyrannicum: nec ſuperioribus contemptui quod eſt abiectæ fortunæ.

Viue memor mortis, immemor et ſis ſalutis.

Sic fuge turpia, quaſi hodie moriturus: Sic cura honeſta ſtudia, quaſi ſemper victurus. Quando hic verſus deprauatus eſt, ſuſpicor ita legendum;

Viue memor mortis, vt ſis memor & ſalutis. Aut ſic: Viue memor mortis, ne ſis immemor & ſalutis.

Triſtia cuncta exuperes, aut animo, aut amico.

In rebus aduerſis, aut amici conſuetudine pelle mœrorem, aut animo te ſuſtine.

Tu bene ſi quid facias, non meminiſſe fas eſt.

Bene facta tua prædicent alij.

Grata ſenectus homini quæ parilis iuuentæ.

Illa iuuentus gratior, quæ ſimilis ſenectæ.

Florida ſenectus ſimillima eſt adoleſcentiæ. Morboſa iuuentus ſimillima eſt ſenectuti.

SOLONIS, Carmine Trochaic.

Dico tunc vitam beatam, fata cum peracta ſint.

Nemo beatus, niſi qui fœlicitur obierit diem.

Par pari iugato coniux, diſſidet quod impar eſt.

Firmiſſima eſt amicitia, quæ inter pares coit.

Non erunt honores vnquam fortuiti muneris.

Honos virtutis eſt præmium, non minus fortunæ.

Clam coarguas propinquũ, ſed palàm laudaueris.

Amicum laudato palàm, ſed erranté occulte corrige.

Pulchrius multo parari quam creari nobilem.

Clarior eſt nobilitas, quam ipſe tuis virtutibus tibi parâris, quàm quæ ex maiorum imaginibus contingit.

Certa ſi decreta ſors eſt, quid cauere proderit?

Siue ſunt incerta cuncta, quid timere conuenit?

Si factum vitari non poteſt quid prodeſt præſciſſe Sin incertum; ſtultum timere, quod, an euenturum ſit, neſcias.

THALETIS, Verſu Pentametro.

Turpe quid auſurus, te ſine teſte time.

Quod apud alium puderet facere, ne ſolus quidem auſis facere, velut te ipſo teſte.

Vita perit, mortis gloria non moritur.

Etiam poſt mortem viuet gloria benefactorum.

Quod facturus eris, dicere ſuſtuleris.

Sile, ſi quid eſt in animo facere, ne quis impediat.

Crux eſt, ſi metuas, vincere quod nequeas.

Auget ſibi moleſtiã, qui timet quod vitari non poteſt.

Cum vere obiurgas, ſic inimico iuuas.

Præſtat verè carpi ab inimico, quam falsò laudari ab amico.

Nil nimium, ſatis eſt, ne ſit & hoc nimium.

Ne quid nimis: Nam modus omnibus in rebus eſt optimus.

SEQVVNTVR MIMI PVBLIANI VERſus ab Eraſmo caſtigati & elucidati.

ERASMVS ROTEROD. Lectori, S. D.

IN hos deprauatiſſime ſcriptos reperi commentariolos, longe prodigioſiores, quàm in Catonem, qui neque cælum neque terram attingerent, & tamen accuratiſſime depictos, ceu rem ſacram. O ſeculum illud infœlix Sunt plerique ſenarii Iambici, ſed Latinæ comœdiæ libertatem non fugientes: ſi quod diuerſum genus inciderit, annotabimus. Cæterum qui ſcire volet à quàm portentoſis mendis hos Mimos vindicauerimus, is conferat cum his, quos ante noſtram editionem habebant vulgati codices Vale lector, & fruere.

Alienum eſt omne, quicquid optando euenit.
Senſus eſt: Id quod noſtro ſtudio paratur, vere noſtrum eſt: quod votis contingit, alienum eſt, nempe quod fortuna poſſit eripere.

Ab alio expectes, alteri quod feceris.
Qualis fueris in alios, tales alij futuri ſunt in te.

Animus vereri qui ſcit, ſcit tutò aggredi.
Qui intelligit periculum, is nouit cauere periculum: Temeritas autem periculosè rem aggreditur, quia neſcit timere.

Auxilio humilia firma conſenſus facit.
Concordia fortia facit etiam quæ ſunt imbecilla, contrà diſcordia maximas opes debilitat.

Amor animi arbitrio ſumitur, non ponitur.
Nobis in manu eſt, non incipere, amare vbi cœperis, iam illi ſeruus es, nec potes excutere cum velis.

Aut

Aut amat, aut odit mulier: nihil eſt tertium.

Mulier nimis eſt vehemens in vtramque partem, animal affectibus obnoxium. Quanquam huiuſmodi viros etiam non paucos reperias, nimis in vtramque partem vehementes.

Ad triſtem partem ſtrenua ſuſpitio.

Qui parum ſunt fœlices, magis laborant ſuſpitione Vel ſic; Suſpitio plerunque vergit in partem deteriorem. Strenua hic, citam ac propenſam ſignificat.

Ames parentem, ſi æquus eſt: aliter feras.

Bonum parentem ama: difficilem tolera, vel ob hoc, quia pater eſt. Æquus, dixit pro commodo & humano.

Aſpicere oportet, quod poſſis deperdere.

Serua quod nolis perire: Oculus autem, hoc eſt præſentia domini, optimus rei cuſtos.

Amici vitia ſi feras, facis tua.

Tibi imputabitur quicquid peccat amicus, cum non admoneas.

Aliena homini ingenuo acerba eſt ſeruitus.

Alijs ſeruire durum eſt ei, qui liber ſit natus, alijs & imperare ſolitus.

Abſentem lædit, cum ebrio qui litigat.

Mens enim ebrij non adeſt, cum qua loquendum eſt; Itaq; perinde eſt, ac ſi non adeſſet ipſe.

Amans iratus multa mentitur ſibi.

Multa enim conſtituit in animo, quæ non præſtat poſteà. Egone Illam, quæ me? quæ illum?

Auarus ipſe miſeriæ cauſa eſt ſuæ.

Nam ſua ſponte & volens pauper eſt.

Amans quid cupiat, ſcit; quod ſapiat, non videt.

Amans ſine iudicio cupit, nec expendit ſalubre ſit, an pernitioſum, id quod cupit.

Amans quod ſuſpicatur vigilans, ſomniat.

Qui amãt, ipſi ſibi ſomnia fingũt, & inani ſpe ſibi blandiuntur.

Ad calamitatem quilibet rumor valet.

Triſtia facile ſparguntur in vulgus, quæ recta ſunt & honeſta vix creduntur.

Amor extorqueri non poteſt, elabi poteſt.

Amor non poteſt ſubitò vique expelli: ſed paulatim poteſt elabi.

Ab amante lacrymis redimas iracundiam.

Amans iratus lacrymis placatur.

Apertè mala cum eſt mulier, tum demũ eſt bona.

Fucatum & fraudulentum eſt animal mulier, eaque minime noxia cum palam eſt mala. Indicat nullam eſſe bonam.

Auarum facilè capias, vbi non ſis idem.

Auarum non poteſt ferre auarus. Vel; Facilè fallas auarum, niſi ſis idem quod ille eſt, id eſt, auarus & ipſe.

Amare & ſapere, vix Deo conceditur.

Non eſt eiuſdem amare & ſanæ mentis eſſe. Perinde quaſi velis cum ratione inſanire, quemadmodum habet Terentius.

Auarus niſi cum moritur, nihil recte facit.

Etenim cum moritur, tum demum permittit alijs opibus frui.

Aſtutè dum celatur, ſe ætas indicat.

Senectus celari non poteſt. Niſi forte ſic legendum eſt: Aſtu crimen celatum ætas indicat. Tempus enim aperit omnia.

Auarus damno potius quam ſapiens dolet.

Sapiens non cruciatur damnis rerum, ſed is qui magni facit pecuniam.

Auaro quid mali optes, niſi vt viuat diu?

Propterea quod miſerrimè viuat: Summum igitur malum optat auaro, qui optat ei diutinam vitam.

Animo dolenti nil oportet credere.

Quam diu doles, ne quid tibi ipſi fidas. Nihil enim

ſani ſuadet dolor: expecta donec reſideat ægritudo, tum ſtatue, quid velis loqui aut facere.

Alienum nobis, noſtrum plus alijs placet.

Suæ quemque ſortis pœnitet: Aliena miratur, verbis duntaxat: Cæterum ſi ad rem ventum ſit, pauca velit cum alijs commutare.

Amare iuueni fructus eſt, crimen ſeni.

Amor voluptas eſt in iuuene, ſcelus in ſene, non voluptas.

Anus cum ludit, morti delicias facit.

Anum vicinam morti non decet luſus: videtur enim mortem delectare velle.

Amoris vulnus idem, qui ſanat, facit.

Deſideri vulnus ſanat idem qui facit, ſi ſui copiam faciat. Alluſit ad Telephi fabulam.

Ad pœnitendum properat, citò qui iudicat.

Ne ſtatim pronunties. Nam præcipitati iudicij ſæpe pœnitet.

Amicos res optimæ parant, aduerſæ probant.

Et hoc carmen deprauatum eſt, forte legendum: Amicum optimæ res parant, triſtes probant. Secunda fortuna conciliat amicos, aduerſa explorat, ficti ſint an veri.

Aleator quanto in arte eſt melior, tanto eſt nequior.

Hoc eſt carmen Trochaicum In mala re quò magis excellis tanto ſceleratior es. Veluti miles quò melior eſt, hoc vir nequior.

Arcum intenſio, frangit animum remiſſio.

Arcus frangitur ſi nimium tendas. Animi vires augentur exercitatione, otio franguntur.

Bis eſt gratum, quod opus eſt, vltro ſi offeras.

Beneficium precibus extortum magnam gratiæ partem perdit. Quod vltro oblatum eſt, id gratum.

Beneficium dare qui neſcit, iniuſtè petit.

Non debet vti beneficijs aliorum, qui ipſe nemini benefacit.

Bonum eſt, fugienda aſpicere alieno in malo.

Idem Plautus. Fœliciter ſapit qui alieno periculo ſapit. Quid tibi ſit fugiendum, id diſcas non tuo malo, ſed ex aliorum malis exemplum ſumito.

Beneficium accipere, libertatem vendere eſt.

Fœlicius eſt dare, quam accipere: perdit enim libertatem, quiſquis vtitur alterius beneficio.

Bona nemini hora eſt, vt non alicui ſit mala.

Nulla fortuna ſecunda eſt, quæ non alicuius malo contingat.

Bis cuique mori eſt, alterius arbitrio mori.

Mortem naturalem æquiore animo ferunt homines, adactum grauiùs.

Beneficia plura recipit, qui ſcit reddere.

Ingratis nemo plura committit. Quos experimur gratos in hos maiora conferimus.

Bis peccas, cum peccanti obſequium accommodas.

Nam & illum adiuuas, & te eiuſdem malefacti reum facis.

Bonus animus læſus, grauius multo iraſcitur.

Lenis amicus cum incandeſcit, vehementius cômmouetur.

Bona mors eſt homini, vita quæ extinguit mala.

Miſeris mors eſt optanda quoque vt quæ finem adferat malorum.

Beneficium dando accepit qui digno dedit.

Hunc verſum nominatim citat Aulus Gellius inter Mimos Publianos.

Blanditiâ non imperio fit dulcis Venus.

Iucundum eſt, cum ex animo quis redamatur, non cum extorquetur mulieris obſequium.

Bonus

Bonus animus nunquam erranti obſequium accommodat.

Qui probus eſt ipſe nunquam alteri peccanti aſſentitur.

Beneficium ſe dediſſe qui dicit petit.

Commemoratio beneficij dati, eſt repoſcentis gratiam.

Coniunctio animi maxima eſt cognatio.

Arctius alligat mutua beneuolentia quàm affinitas ſanguinis. Forte verſiculus hic ita legendus eſt.

Beneuolus animus maxima eſt cognatio.

Nam & hoc modo carmen conſtat, & in hac litera nempe, B. reperiebatur.

Beneficium ſæpe dare docere eſt reddere.

Qui ſæpius bene meretur de aliquo is prouocat ad gratitudinem quadam pertinacia bene faciendi.

Bonitatis verba imitari maior malitia eſt.

Qui malus eſt & bene loquitur, is pluſquam malus eſt.

Bona opinio homini tutior pecunia eſt.

Tutius eſt habere bonam famam, quam diuitias.

Bonum tametſi ſupprimitur, non extinguitur.

Veritas & iuſtitia premi poſſunt ad tempus, ſed emergunt poſteà.

Bis vincit, qui ſe vincit in victoria.

Qui moderatè vtitur victoria, is vincit, primùm hoſtem, deinde animum.

Benignis etiam dandi cauſam cogitat.

Qui liberalis eſt, non expectat vt rogetur, ſed vltro quærit occaſionem largiendi.

Bis interimitur, qui ſuis armis perit.

Magis nobis dôlet calamitas, cuius ipſi miniſtrauimus occaſionem. Veluti ſi quis hominem euehat ad magiſtratum, à quo poſtea ſubuertatur.

Bene

Bene dormit qui non ſentit quàm malè dormiat.

Cùm abeſt ſenſus mali, nihil eſt mali. Veluti ſi quis alto ſomno obrutus, non ſentiat incommoditatem ſtrati.

Bonorum crimen eſt officioſus miſer.

Si calamitoſus eſt, qui rectè viuit, hoc imputatur virtuti, cui dicunt aduerſari fortunam. Vel ſic: Quum eget neceſſariis vir probus, in dedecus vergit bonorū virorum, qui virtuti non habeant honorem.

Bona fama in tenebris proprium ſplendorem obtinet.

Decus rectè factorum non poteſt obſcurari: lucet enim in ipſo pectore, ſi non reſpondeat opinio populi.

Bene cogitata ſi excidunt, non occidunt.

Quod recte propoſueris, etiamſi ad tempus excidit animo, tamen non omnino perit.

Bene perdit nummos iudici cum dat nocens.

Qui corumpit iudicem pecuniâ, cum ſit nocens, perdit eam, ſed ſuo bono: Proinde bene perdit.

Bonis nocet, quiſquis pepercerit malis.

Fit iniuria bonis, cùm impunitas datur malis. Pauciores enim boni futuri ſunt, ſi liceat impunè malos eſſe.

Bono iuſtitiæ proxima eſt ſeueritas.

Seueritas enim eſt iuſtitia rigidior & exactior, vergens tamen ad clementiam.

Bonum apud virum cito moritur iracundia.

Apud malos viros ira tardiſſimè ſeneſcit, apud bonos citò.

Bona turpitudo eſt, quæ periculum indicat.

Aut ſic, quæ periculum vindicat. Satius eſt pudere, quam pigere. Pudor vtilis, per quem arcemur ab his quæ periculosè fecerimus.

Bona comparat præſidia miſericordia.

In alios miſericors, meretur vt in ipſum fauentes ſint alij, ſi quid aduerſi inciderit.

Bonarum rerum conſuetudo peſſima eſt.

Vileſcit quod conſuetum eſſe cœperit. Bonis rebus nihil debet eſſe carius. Carum eſt autem, quod rarum eſt.

Beneficium dignis vbi das, omnes obligas.

Virtuti enim datur non homini. Et tuo beneficio bonus in cæteros omnes vtitur.

Crudelis in re aduerſa eſt obiurgatio.

Conſolandus eſt amicus, non obiurgandus in rebus afflictis.

Cauendi nulla eſt dimittenda occaſio.

Nunquam ſatis caueris. Aliquando nocendi eſt omittenda occaſio, cauendi nunquam.

Cui ſemper dederis, vbi neges, rapere imperas.

Qui aduenerit ſemper accipere, is putat iam ſibi deberi quod datur, adeò vt ſi negâris, paratus ſit eripere vi. Hoc ad magnates peculiariter attinet.

Crudelem medicum intemperans æger facit.

Ægroti intemperantia facit, vt medicus cogatur ad duriora remedia deſcendere, nempe ſectionem, aut vſtionem, & ſimilia.

Cuius mortem amici expectant, vitam oderunt.

Eius vita fuerit inuiſa oportet, cuius amici mortem optant.

Cum inimico nemo in gratiam citò redit.

Non eſt ſtatim fidendum inimico. Facile diſſoluitur beneuolentia, at non facile ſarcitur. Et ira omnium tardiſſimè ſeneſcit.

Citius venit periculum quod contemnitur.

Magis nocet periculum his qui negligunt quàm qui cauent.

Caſta ad virum matrona parendo imperat.

Pudica

Pudica vxor hoc impetrat obſequio ſuo, vt quicquid velit faciat maritus, & magis impetrat cùm obſequitur, quàm cum exigit.

Citò ignominia fit ſuperbi gloria.

Arrogantiam ſemper ſequitur infamia: & qui inſolenter vtitur gloriâ, incidit in ignominiam.

Conſilio melius vincas, quàm iracundiâ.

Ira præceps eſt, prudentia ſedata. Hac citiùs efficies quæ voles quàm violentiâ & ferociâ.

Cuiuis dolori remedium eſt patientia.

Omnis dolor lenitur patientiâ. Alia alijs malis ſunt remedia: at patientia commune eſt malorum omnium lenimentum.

Cum vitia proſunt, peccat quia rectè facit.

Cum expedit eſſe malos, tum nocet eſſe bonos. Et cum præmium eſt malefactis, tum benefactis pœna eſt.

Contemni eſt leuius, quàm ſtultitia percuti.

Satius eſt contemni ob virtutem, quam ſtultum agere.

Comes facundus in via pro vehiculo eſt.

Et hic verſus citatur ab Aulo Gellio. Iucundus confabulator facit, vt non ſentias viæ tædium, perinde ac ſi vehiculo porteris.

Citò improborum læta in perniciem cadunt.

Non eſt diuturna malorum fœlicitas.

Crimen relinquit vitæ, qui mortem appetit.

Videtur accuſare vitam ſuam, qui mortem appetit.

Cui plus licet quàm par eſt, plus vult quã licet.

Hunc verſiculum adſcripſi ex Gellio. Cui plus permittitur quam æquum eſt, is plus ſibi ſumit quam oportet. Hoc conuenit in tyrannos & vxores.

Diſcipulus eſt prioris, poſterior dies.

Quotidiana rerum experientiâ reddimur prudentiores.

Damnare, eſt obiurgare, cum auxilio eſt opus.

Cum

Cum amicus afflictus eget auxilio, tum obiurgare non eſt officioſum ſed damnare eſt. Primum eximendus eſt calamitati, poſtea obiurgandus, quòd ſua culpa in eam inciderit.

Diu apparandum eſt bellum, vt vincas celerius.

Qui in aggrediendo nimium properant, aliquando tardius conficiunt. Mora in apparando non diſpendium eſt, ſed lucrum ad negotium citò conficiendum.

Dixeris maledicta cuncta, quum ingratum hominem dixeris.

Ingratitudo omnia vitia in ſe complectitur, nullum igitur conuitium dici poteſt contumelioſius. Verſus eſt Trochaicus.

De inimico ne loquare malum, ſi cogites.

Si cogites nocere inimico, caue loquaris male, cauebit enim ille. Stultum eſt igitur maledicere. Nam ſi amicus eſt, iniquè facis: ſin inimicus, minus illi nocebis.

Deliberare vtilia, mora tutiſſima eſt.

Tutiſſimum eſſe lentas conſultationes. Nam præcipitata conſilia plerumque inauſpicata.

Dolor decreſcit, vbi quo creſcat non habet.

Quum malum venerit ad ſummum, tùm, neceſſe eſt vt fiat remiſsius.

Diſcere flere fœminam eſt mendacium.

Id eſt, fœmina nunquam hoc dediſcet.

Diſcordia fit charior concordia.

Amantium iræ, amoris redintegratio eſt.

Deliberandum eſt diu, quod ſtatuendũ eſt ſemel.

De quo non potes niſi ſemel ſtatuere, veluti de matrimonio, de ſacerdotio, de hoc diu deliberandum eſt prius quàm aggrediaris.

Difficilem oportet aurem habere ad crimina.

Ne facilè credas accuſanti quempiam.

Dum vita grata eſt, mortis conditio optima eſt.

Tum optimum eſt mori, cum adhuc dulce eſt viuere.

Damnum appellandum eſt, cũ mala fama lucrum.

Lucrum iactura famæ, damnum eſt, non lucrum.

Ducis in conſilio poſita virtus militum.

Fruſtra ſunt fortes milites, ni ducis prudẽtia regantur.

Dido quod donat timeas; cito rapto venit.

Quod ſubitò contingit, ſubitò ſolet auferre fortuna. Fortaſſe teneas legendum, pro timeas.

Dimiſſum, quod neſcitur, non amittitur.

Non eſt damnum, quod non ſentis.

Etiam innocentes cogit mentiri dolor.

In tormentis ſæpè mentiuntur & innocentes, adacti cruciatu.

Etiam peccatori rectè præſtatur fides.

Adeo ſeruanda eſt fides vt etiam malis in rebus aliquando præſtanda ſit.

Etiam celeritas in deſiderio mora eſt.

Cupienti etiam feſtinatio videtur mora.

Ex vitio alterius ſapiens emendat ſuum.

Ex alienis erratis ſapiens colligit quid ſit ſibi cauendũ.

Et deeſt, & ſupereſt miſeris cogitatio.

Deeſt, quia non vident, quo pacto poſſint mederi malis: & ſupereſt, quia intelligunt quid debuerint cauere, ſed ſerò.

Etiam obliuiſci quod ſcis, interdum expedit.

Quædam huiuſmodi ſunt, vt ſint dediſcenda. Legi poterat quod ſit, vt ſenſus, Expedit aliquoties meminiſſe magis, quid præſens tempus & res poſtulet quam tua dignitas.

Ex hominum queſtu facta fortuna eſt Dea.

Studium lucri facit vt fortuna credatur eſſe Dea quæ faueat. Aut (ex queſtu) id eſt queremonijs. Nam illi impu-

imputant, ſi quid acciderit.

Effugere cupiditatem regnum eſt vincere.

Vincere auaritiam aut iram, plus eſt quam regnum.

Exuli vbi nuſquam domus eſt, ſine ſepulcro eſt tanquam mortuus.

Opinor ita legendum:

Cui nuſquā domus eſt, ſine ſepulchro eſt mortuus.

Id eſt, Exul qui nuſquam habet domum perinde eſt vt mortuus inſepultus, aut cui non eſt ſepulchrum, Exilium enim mors eſt ciuilis.

Etiam qui faciunt, odio habent iniuriam.

Nolunt ſibi fieri iniuriam nec ij qui faciunt aliis.

Eripere telum, non dare irato decet.

Irato non eſt danda occaſio nocendi, ſed potius adimenda.

Se denegare patriæ exilium eſt pati.

Sic enim verſiculum hunc mutauimus: Qui latet & non verſatur in republica, ſua ſponte exul eſt.

Etiam capillus vnus habet vmbram ſuam.

Nihil eſt tam minutum quod non poſsit aliquid.

Eheu quam miſerum eſt fieri metuendo ſenem!

Miſerrimum eſt conſeneſcere metu mali quod nondum aduenerit.

Etiam hoſti eſt æquus, qui habet in conſilio fidem.

Qui ſequitur quod dictat fides, non quod dolus, is etiam hoſtibus erit æquus.

Excelſis multo facilius caſus nocet:

Ex alto cadentibus periculoſior eſt ac facilior ruina. Ita periculoſius deijciuntur ex alta fortuna.

Fidem qui perdit, quo ſe ſeruet in reliquum?

Qui perdit pecuniam habet quod ſe ſeruet, qui fidem, nihil habet, quod ſe ſeruet.

Fortuna cum blanditur, captatum venit.

Inſidiatur fortuna cum blanda eſt, ita tum maximè

habenda

habenda ſuſpecta cum maximè proſpera eſt.

Fortunam citius reperias quàm retineas.

Difficillimum eſt retinere fortunam ne mutetur, & maior virtus eſt tueri parta, quàm parare.

Formoſa facies, muta commendatio eſt,

Fauetur enim formoſis, etiam ſi nihil dicant.

Fruſtra rogatur, qui miſereri non poteſt.

Qui non poteſt molleſcere precibus, quid opus eſt hunc rogare.

Fraus eſt accipere, quod non poſſis reddere.

Dolus eſt accipere beneficium à quodam, cui non poſsis tantundem reddere.

Fortuna nimium quem fouet, ſtultum facit.

Magnæ fælicitatis comites ſunt ſtultitia & arrogantia.

Fatetur facinus, qui iudicium fugit.

Qui detractat iudicium, indicat ſe ſibi male conſcium.

Fœlix improbitas, optimorum eſt calamitas.

Quoties fortuna fauet improbis, hoc fit calamitate, & malo optimorum.

Feras non culpes, quod vitari non poteſt.

Hic verſus nominatim citatur à Gellio: quod mutari corrigique non poteſt, id tacite ferendum eſt, non vituperandum.

Futura pugnant, vt ſe ſuperari ſinant,

Sic inſtant futura mala, vt tamen vinci vitarique poſſint prudentiâ.

Furor fit læſa ſæpius patientiâ.

Et hoc carmen citatur à Gellio. Lenes cum ſæpius prouocantur, tandem irritati grauius iraſcuntur, quia rarius & ſerius commouentur.

Ficta cito ad naturam redeunt ſuam.

Simulata non diu durant. Et iuxta Flaccum:

Naturam expellas furcâ, tamen vſque recurret.

Ordo

Ordo carminis inuerſus eſt.

Citò ad naturam ficta redierint ſuam.

Fidem qui perdit, nil poteſt vltrà perdere.

Omnia perdidit, qui fidem perdidit.

Facilitas animi ad partem ſtultitiæ rapit.

Facilè adducitur ad vitia qui facilis eſt animo, vt Mitio ille Terentianus, qui ob facilitatem ſexagenarius nonus factus eſt maritus.

Fides vt anima, vnde abijt, nunquam eò redit.

Vt vita ſemel amiſſa, nunquam reuertitur, ſic nec fides: Iuxta illud, Qui ſemel ſcurra, nunquam bonus pater-familias.

Fidem nemo vnquàm perdit, niſi qui non habet.

Pecuniam non perdit, niſi qui habuit. At fidem is dicitur perdidiſſe, qui nõ habuit, id eſt, qui perfidus fuit.

Fortuna obeſſe nulli contenta eſt ſemel.

Nullum malum venit ſine incurſu alterius mali.

Fulmen eſt, vbi cum poteſtate habitat iracundia.

Verſus eſt Trochaicus, Potens cùm iraſcitur, fulminat, non iraſcitur.

Fruſtra, cùm ad ſenectam ventum eſt, repetes adoleſcentiam.

Et hic Trochaicus eſt: Non licet iuueneſcere.

Proinde ſeni tractanda ſunt ſenilia.

Falſum maledictum, maleuolum mendacium eſt.

Qui conuitiatur & mentitur, is malitioſè mentitur.

Fœminæ naturam regere, deſperare eſt omnium.

Omnes deſperant ſe poſſe regere mulieris ingenium.

Fer difficilia, leuius feras.

Exerce te rebus difficilioribus, vt alia faciliùs feras.

Fortuna nulli plus quàm conſilium valet.

Conſilium plus efficit, quàm felicitas.

Fortuna vitrea eſt, quæ cùm ſplendet, frangitur.

Vitrum cùm maximè lucet, tùm facilimè frangitur. Ita ſplendidiſſima fortuna minimè durabilis eſt.

Feras quod lædit, vt quod prodeſt perferas.

Vt potiare commodo feras incommodum.

Facit gratum fortuna, quam nemo videt.

Fortuna facit inuidioſum, niſi lateat. Ergo diſſimulanda eſt.

Frugalitas miſeria eſt rumoris boni.

Hunc verſum addidi ex Gellio: Eſſe frugalem, rumor quidem bonus eſt, ſed infœlix & parum vulgo laudatus, cui profuſio magis placet. Niſi mauis miſeriam accipere pro penuria ſiue inopia. Nam tum erit ſenſus: qui laudatur frugalis, is non laudatur. Tertius ſenſus argutiſſimus eſt: Frugalitas eſt parſimoniæ vitium, ſed ſub honeſto laudatóque nomine.

Graue præiudicium eſt, quod iudicium non habet.

Poſt præiudicia ſequuntur iudicia, in quibus excutiuntur præiudicia. At graue eſt illud præiudicium, quod non ſequitur aliud iudicium, ſed ipſum iudicij loco eſt: veluti ſi princeps præ ſe ferat animum inimicum in quempiam, nullus eſt iudex qui ſecus auſit iudicare.

Grauiſſima eſt probi hominis iracundia.

Vir bonus vt tardior eſt ad iram, ita grauiùs iraſcitur, ſi victa ſit illius bonitas.

Grauis animi pœna eſt, quem poſt factũ pœnitet.

Magnam pœnam dedit, quem pœnitet facti.

Grauis animus dubiam non habet ſententiam.

Vir conſtans certa habet conſilia.

Graue eſt malum omne, quod ſub aſpectu latet.

Malum illud eſt immedicabile, quod prætextu bonæ rei perſonatum eſt. Nam hîc aſpectum vocat perſonam.

Grauius nocet, quodcunque inexpertum accidit.

Noua mala grauiùs dolent.

Grauior inimicus, qui latet ſub pectore.

Affectus vitioſus maximè nocet homini: at is latet ſub pectore, nec poteſt excuti.

Grauiſſimum eſt imperium conſuetudinis.

Conſuetudo planè tyrannidem quandam obtinet in rebus humanis, adeo vt ſtultiſſima quæque, ſi ſemel inoleuerint, reuelli non poſſint.

Graue crimen, etiam cùm dictũ eſt, leuiter nocet.

Veluti ſi quis apud Anglos, vel ioco vocet aliquem proditorem, non caret periculo, ob odium criminis.

Heu quàm difficilis eſt gloriæ cuſtodia!

Fama honeſta facilimè contaminatur: & difficilius eſt eam tueri, quàm parare.

Homo extra corpus eſt ſuum cùm iraſcitur.

Non eſt apud ſe quiſquis iraſcitur. Reſpondet illi ſuperiori: Abſenti loquitur, qui cum irato litigat.

Heu quã eſt timendus quicumq; mori tutũ putat!

Qui mortem contemnit, is vehementer eſt timendus, propterea quod alienæ vitæ dominus eſt quiſquis ſuæ contemptor eſt.

Homo qui in homine calamitoſo eſt miſericors, meminit ſui.

Intelligit enim, ſibi poſſe accidere, vt ſit opus auxilio: verſus eſt Trochaicus.

Eſt honeſta turpitudo pro bona cauſa mori.

Glorioſa eſt infamia, vitam impendere iuſtitiæ. Et hic Trochaicus eſt.

Habet in aduerſis auxilia, qui ſecundis cõmodat.

Et hic Trochaicus eſt. Qui cùm fœliciter agit, alijs ſubuenit, huic alij ſubueniunt in rebus aduerſis.

Heu quàm miſerum eſt lædi ab illo, de quo non poſſis queri!

Et hic Trochaicus eſt. Durum eſt lædi vel ab amico vel à potente, quòd queri de altero non eſt honeſtum, altero non eſt tutum.

Hominem experiri multa paupertas iubet.

Paupertas ingenioſa eſt & artium repertrix. Et, ingenium mala ſæpe mouent iuxta Naſonem.

Heu dolor, quàm miſer eſt, qui in tormento vocem non habet!

Et hic Trochaicus eſt: in tormentis verum exquiritur: at quidam ita loquuntur vt non auſint verum diccre, ſcientes quid velit taceri qui torquet.

Heu quàm pœnitenda incurrunt homines viuendo diu!

In longa vita multa accidunt quæ nolis. Hic quoque Trochaicus eſt.

Habet ſuum venenum blanda oratio.

Inſidioſa eſt blandiloquentia, & mellitum venenum.

Homo toties moritur quoties amittit ſuos.

Orbitas mors quædam eſt.

Homo ſemper in ſeſe aliud fert, in alterum aliud cogitat.

Hic eſt Iambicus tetrameter, Nemo non eſt diſſimulator.

Honeſtus rumor, alterum eſt patrimonium.

Tantundem ferè valet honeſta fama quantum patrimonium.

Homo neſcit ſi dolore fortunam inuenit.

Non ſentitur dolor quo paratur aliquid commodi.

Honeſtè ſeruit qui ſuccumbit tempori.

Honeſtum eſt ſeruire tempori & cedere fortunæ ad tempus.

Homo vitæ commodatus non donatus.

Vita datur ad tempus, vt qui dedit, exigat ſuo iure, quandocunque velit.

Hæredem ſcire vtilius eſt quàm quærere.

Quidam codices habent Ferre, pro Scire. Satius eſt

ferre

ferre qualemcumque hæredem quàm nullum habere. Si legis Scire, ſenſus eſt, Pręſtat habere liberos quibus tua relinquas.

Hæredis fletus ſub perſona riſus eſt.

Hic quoque verſus citatur à Gellio: Fletus hæredis eſt riſus perſonatus, id eſt, diſſimulatus: Gaudet enim etiamſi fleat.

Habent locum maledicti crebræ nuptiæ.

Vulgus malè ſentit de muliere ſæpius nupta.

Inferior horret quicquid peccat ſuperior.

Quod Principes peccant id recidit in malũ plebis.

Inimicum vlciſci vitam accipere eſt alteram.

Iucũdiſſima res eſt vindicta, & velut altera vita. Primũ vitam tuetur ſuam, deinde capit voluptatẽ ex vltione.

Id agas ne quis tuo te merito oderit.

Odium effugere non poſſumus, nequis nos meritò oderit id cauere poſſumus.

Inuitum cùm retineas, exire incitas.

Qui non cupit manere, hunc quò magis retines, hoc magis cupit abire.

Ingenuitatem lædis, cum indignum rogas.

Seruile eſt ſupplicem eſſe homini indigno. Læditur igitur ingenuitas.

In nullum auarus bonus eſt, in ſe peſſimus.

Nulli benefacit auarus, ſe verò etiam diſcruciat cuſtodiâ rerum ſuarum.

Inopi beneficium bis dat, qui dat celeriter.

Bis gratum eſt beneficium, quod ſtatim promptéque datur egenti.

Inſtructa inopia eſt, in diuitijs cupiditas.

Cupere cùm abundes, inopia quædam eſt, non expedita, ſed inſtructa & onuſta, quaſi dicas, diues inopia.

Inuitat culpam, qui peccatum præterit.

Qui diſſimulat peccatũ, is inuitat, vt iterũ peccetur.

Iucundum nihil eſt, niſi quod reficit varietas.

Nihil tam dulce, quod non pariat ſatietatem, niſi varietate condiatur.

Ingenuitas non recipit contumeliam.

Generoſi & ingenui animi eſt, negligere contumeliã Aut ſic, Generoſus animus impatiẽs eſt cõtumeliæ.

Impune peccat in eum, qui peccat rarior.

Fortè ſic legendum eſt, Impunè peccat, cùm quis peccet rarior: Aut, Impunè peccat, cùm quis peccat rarius.

Ingratus vnus, miſeris omnibus nocet.

Vnius hominis ingratitudo facit, vt nec gratis ſuccurratur cùm egeant.

In miſeri vita nulla contumelia eſt.

Hoc carmen variè reperi deprauatũ: haud ſcio, an rectè diuinarim: non videtur cõtumelia, quã facias in hominem malum & infœlicem. Niſi ſic mauis: vitia miſeri contumelia eſt dicere: id eſt, cõtumeliæ genus eſt inſectari vitia hominis miſeri qui magis eget conſolatione.

Inopiæ parua deſunt, auaritiæ omnia.

Seneca citat huiuſmodi Publij carmen:

Luxuriæ deſunt multa, auaritiæ omnia.

Quanquam hic quoq; verſus conſtabit, ſi legas, Inopiæ deſunt parua ſiue pauca: quod ego malim. Multa deſiderat pauper ad vitæ vſum, ſed auarus magis eget, qui nec id habet, quod habet.

Ita amicum habeas, poſſe vt fieri inimicum putes.

Et hic citatur à Gellio Sic ama tanquã oſurus Ita cõfidas amico, vt ſi fiat inimicus non multũ poſſit lędere.

Inuidiam ferre, aut fortis, aut fœlix poteſt.

Fortunati negligunt inuidiam, vir fortis contemnit.

In amore mendax ſemper iracundia.

Eadem eſt ſententia, quam antè dixit:

Amans iratus multa mentitur ſibi.

Inuidia tacitè, ſed minutè iraſcitur.

Inuidus

Inuidus habet iram ſuam,ſed diſſimulatam,& minutam, hoc eſt, de re nihili.

Iratum breuiter vites,inimicum diu.

Ira ſtatim ſubſidit,odium diuturnum eſt.Odit autem quiſquis eſt inimicus.Ab hoc igitur diu cauendum eſt, imò ſemper.Hoc ipſum admonet ſapiens Hebræus:

Ab hoſte reconciliato cauendum.

Iniuriarum remedium eſt obliuio.

Vindicta non medetur iniurijs tibi factis,ſed obliuio.

Iracundiam qui vincit, hoſtem ſuperat maximũ.

Trochaicus eſt.Fortiſſimi eſt iram ſuam vincere.Hoc Alexander ille magnus orbis domitor non potuit.

In malis ſperare bonum,niſi innocens nemo ſolet.

Et hic Trochaicus:Bona conſcientia facit,vt in malis ſperemus ſuperos auxiliaturos.

In vindicando criminoſa eſt celeritas.

Quidam habent,in iudicando.Ne ſis præceps vel ad vltionem,vel ad iudicandum.

Inimicum quamuis humilem,docti eſt metuere.

Sapientis eſt,non contemnere hoſtem quantumuis humilem : poteſt enim per occaſionem nocere.

In calamitoſo riſus etiam iniuria eſt.

Miſeri riſu etiam offenduntur.Et quibus res ſunt minus ſecundę ad ſuſpitionẽ mali rapiunt etiã caſu dicta.

Iudex damnatur cùm nocens abſoluitur.

Cùm abſoluitur nocens tunc iudex non innocens ſit oportet.

Ignoſcere humanum vbi cupidè cui ignoſcitur.

Non ignoſcendum eſt niſi pœniteat facti.

In rebus dubijs plurima eſt audacia.

Fortè legendum eſt plurimum,vel plurimi. Multum valet audacia,cùm res eſt dubia,hoc eſt,periculoſa.

Illo nocens ſe damnat quo peccat die.

Quiſquis admittit ſcelus illico ſibi damnatus eſt, iu-

dice conſcientia, etiam ſi iudex nemo pronuntiet.

Ita crede amico, ne ſit inimico locus.

Idem dixit antea: ita amicum habeas, &c.

Iratus etiam facinus conſilium putat.

Qui iraſcitur etiam ſcelus putat iudicio rectéq; fieri. Aut, Iratus lædi ſe putat ab eo, qui bene conſulit.

Improbe Neptunum accuſat qui iterum naufragium facit.

Hoc addidi ex Gellio, Qui ſemel expertus iterum exponit ſe periculo, imprudenter accuſat fortunam. Eſt autem & hic Trochaicus tetrameter.

Loco ignominiæ eſt apud indignum dignitas.

Honor commiſſus indigno non honeſtat eum, ſed magis dedecorat.

Laus vbi noua oritur etiam vetus admittitur.

Si iterum facies, efficies vt ſuperiori de te famæ fidem habeant homines.

Læſo doloris remedium inimici dolor.

Suum malum minus ſentit qui poteſt vlciſci.

Leuis eſt fortuna, citò repoſcit quæ dedit.

Fortuna incōſtās ſtatim repetit, & aufert ſi quid dedit.

Lex vniuerſa eſt quæ iubet naſci & mori.

Neceſſitas naſcendi ac moriendi neminem non complectitur.

Lucrum ſine damno alterius fieri non poteſt.

Vnius lucrum damnum eſt alterius. At non item in rebus animi.

Laſciuia & laus nunquam habent concordiam.

Intemperantia ſemper obnoxia eſt infamiæ.

Legem nocens veretur, fortunam innocens.

Innocens etſi non veretur leges vt nocens, tamen timet fortunam quæ nonnūquam opprimit innocentē.

Luxuriæ deſunt multa, auaritiæ omnia.

Hunc

Hunc verſum Seneca citat in controuerſijs. Multis profuſor, auarus eget omnibus, Illi multis eſt opus, qui multũ abſumit: huic nihil eſt ſatis, quũ ſit inſatiabilis.

Malignos fieri, maxime ingrati docent.

Ingrati faciunt, vt qui benigni fuerint, contractius donent: Hos enim malignos vocat, id eſt, parcos.

Multis minatur qui vni facit iniuriam.

Omnes expectant iniuriam ab eo qui vni fecerit.

Mora omnis odio eſt, ſed facit ſapientiam.

Moleſta eſt mora in omni re: tamen ea nos reddit ſapientes, ne quid agamus temerè aut inconſultò.

Mala cauſa eſt quæ requirit miſericordiam.

Innocentia non eget miſericordia, ſed æquum deſiderat iudicem At quum fiducia rei tota eſt in miſericordia iudicis, peſſimam habet cauſam.

Mori eſt fœlicis, antequam mortem inuocet.

Ille fœliciter moritur, qui tum moritur, dum adhuc iucunda eſt vita, ac nondum huius tædio mortem optat. Quidam codices pro Fœlicis habent Fœlicius.

Miſerum eſt tacere cogi, quod cupias loqui.

Durum eſt, quũ non licet loqui quod velis. Nam illic multò minùs licebit facere quę velis, ſi loqui nõ licet.

Miſerrima eſt fortuna, quæ inimico caret.

Fœlicitas incitat inimicitias. Ergo cui nullus inuidet, is miſerrimus ſit oportet.

Malus eſt vocandus, qui ſua causâ eſt bonus.

Qui bene facit commodi ſui cauſa, is malefacit.

Malus, vbi bonum ſe ſimulat, tunc eſt peſſimus.

Diſſimulata malitia peſſima eſt.

Metus cùm venit rarum habet ſomnus locum.

Timor abigit ſomnum: Aut, non eſt dormitandum in periculo.

Mori neceſſe eſt, ſed non quoties volueris.

Aliquando optant mortẽ homines, cùm mori nõ poſſint.

ſint. At ſemel duntaxat moriendũ: nam à morte nõ datur reuiuiſcere: hoc dictũ aduerſus eos, qui quoties accidit aliquid in vita moleſti, mortem optant quaſi liceat reuiuiſcere.

Male geritur, quicquid geritur fortunæ fide.

Quod à fortuna pendet, id parùm eſt firmum.

Mortuo qui mittit munus, nil dat illi, adimit ſibi.

Olim ſolebant inferias exhibere mortuis, hoc perit viuis & nihil accipit mortuus. Trochaicus eſt.

Minus eſt quã ſeruus, dominus qui ſeruos timet.

Infra ſeruos timet, nempe malè ſibi conſcius.

Magis hæres fidus naſcitur quàm ſcribitur.

Filius naſcitur hæres, hæredipeta ſcribitur. Hoc aduerſus illos qui fraudales ijs, quos natura coniunxit, ob offenſam aliquam res ſuas ad alienos transferunt.

Malo in conſilio fœminæ vincunt viros.

In rebus malis plus ſapiunt fœminæ, quàm viri.

Mala eſt voluptas, alienis aſſueſcere.

Dulcis cibus alienus, ſed fœda voluptas eſt aſſueſcere alienis.

Magno cũ periculo cuſtoditur, quod multis placet.

Trochaicus eſt: Difficile eſt ſeruare quod expetunt multi, veluti pecuniam, aut formoſam vxorem.

Mala eſt medicina, vbi aliquid naturæ perit.

Medicina quæ lædit naturam, dura eſt, velut quæ membrum aufert.

Mala naturæ nunquam doctrice indigent.

Ad mala vel citra doctorem ſumus idonei, virtus diſcitur.

Miſeriam neſcire, eſt ſine periculo viuere.

Qui ſine periculo viuit, is fœliciter viuit. Vita tua quamuis humilis, fœliciſſima eſt.

Malè viuunt, qui ſemper victuros putant.

Semper enim prorogant in craſtinum, ſi quid eſt volupta-

luptatis,aut bonæ rei.

Maledictum interpretando facis acrius.

Quidam excuſant conuitium interpretatione,atque ita magis irritant.

Male ſecum agit æger,medicum qui hæredē facit.

Inuitat enim, vt occidat.

Minus decipitur,cui negatur celeriter.

Minus enim diu ſperat,& fruſtratur leuiùs.

Mutat ſe bonitas,quam irritet iniuria.

Boni fiunt mali, ſi prouoces.

Mulier cùm ſola cogitat,malè cogitat.

Mulier apud ſe cogitabūda,aliquid mali voluit in animo: Pudor enim cohibet eum ſexum, qui abeſt in ſolitudine.

Malefacere qui vult,nuſquā nō cauſam inuenit.

Malis nuſquam deeſt occaſio malefaciendi.

Maleuolus ſemper ſua natura veſcitur.

Etiamſi deeſt præmium maleficij,tamen maleuolus fruitur ſuæ malitiæ,& vel gratis malus eſt.

Multos timere debet,quem multi timent.

Quem multi timent,hunc pauci amant.Is igitur viciſſim timeat oportet,a quibus timetur.

Male imperando ſummum imperium amittitur.

Summum imperium eſt bene imperare: id amittitur malè imperando. Aut, nullum imperium tam potens, quod non amittitur,ſi tyrannicè imperes.

Mulier quæ nubit multis,multis non placet.

Malè audiunt vulgo quæ ſæpius mutant maritum. Aut infœlices ſunt, aut incontinentes,aut inconſtātes, aut moroſæ Quæcunque enim nubit marito ſecundo, priori diſplicuit à quo diuertit.

Malum conſilium eſt,quod mutari non poteſt.

Nunquam te inuoluas huiuſmodi nodo,vt explicare te non poſſis.Hunc verſum adiecimus ex Aulo Gellio.

Nihil

Nihil agere, ſemper infœlici eſt optimum.

Qui infortunatus eſt in rebus gerendis, huic optimum eſt in otio viuere.

Nihil peccent oculi, ſi animus oculis imperet.

Oculos incuſamus, quaſi miniſtrent occaſionem malarum cupiditatum. At animus in culpa eſt, qui oculis non imperat.

Nihil proprium ducas, quod mutari poſſit.

Nihil exiſtimes verè tuum ac perpetuum, quod poſſit auferri.

Non citò ruina perit vir qui ruinam timet.

Fortaſſe ſic legendum, vt ſit Trochaicus:

Non citò perit ruina, qui ruinam prætimet.

Id eſt, non facilè opprimitur incommodo, qui præcaueat incommodum, & non facilè opprimitur periculo, qui periculum obſeruat.

Neſcis quid optes, aut quid fugias, ita ludit dies.

Iambicus eſt tetrameter: Ita ludit tempus & fortunæ viciſſitudo, vt ſępe quæ putaris optima, ſentias maximè nocere, & contrà.

Nunquam periculum ſine periculo vincitur.

Et hic citatur à Gellio: audendum eſt aliquo pacto, ſi cupias effugere periculum. Nam qui timet omnia, nunquam ſeſe explicabit.

Nulla tã bona eſt fortuna, de qua nil poſſit queri.

Trochaicus eſt. Fœlicitati ſemper aliquid adiunctum eſt incommodi.

Nuſquam melius morimur homines, quàm vbi libenter viximus.

Ibi mori optimũ, vbi iucũdè viximus: Trochaicus eſt.

Negandi cauſa auaro nuſquam deficit.

Qui non dat libenter, ſemper aliquam inuenit cauſam cur non det.

Nimium altercando, veritas amittitur.

Moderata

Moderata diſceptatione veritas excutitur, at immoderata perditur. Id quod prorſus accidit ſophiſticis quibuſdam ac rixoſis diſputatoribus. Hic verſus a Gellio citatur.

Quotidie damnatur, qui ſemper timet.

Qui ſibi conſcius ſemper timet ſupplicium, is quotidie damnatur.

Quotidie eſt deterior poſterior dies.

Semper ætas vergit in peius: hoc eſt, mores hominum in dies magis ac magis degenerant.

Ridiculum eſt, odio nocentis perdere innocentiam.

Trochaicus eſt. Stultum eſt ſic odiſſe peccatum, vt ipſe pecces: veluti ſi quis ob impudicam vxorem veneno tollat adulterum, & ſic puniat adulterium, vt ipſe fiat veneficus.

Pars beneficij eſt, quod petitur, bene ſi neges.

Quidam ita moleſtè dant, vt gratiã amittant beneficij.
Quidam adeò commodè negant, vt videantur dediſſe.

Stultum eſt timere, quod vitari non poteſt.

Veluti mortem, aut aliud fatale incommodum.

Timidus vocat ſe cautum, parcum ſordidus.

Suis quiſque vitijs blanditur, eaque extenuat mutatis nominibus.

Veterem ferendo iniuriam, inuitas nouam.

Et hic refertur ab Aulo Gellio. Si ſinas impunitum peccatum, facis, vt interim libeat peccare.

Tam deeſt auaro quod habet, quã quod non habet.

Hunc ſenarium citat Seneca in controuerſijs.

Auarus non magis vtitur ſuis quàm alienis, vtriſque igitur ex æquo caret.

O vita miſero longa, fœlici breuis!

Et hunc refert Seneca, Infœlices laborant vitæ tædio. Fœlicibus mors ante diem videtur accidere, quòd vitæ tædium non ſentiant.

RODVL-

RODVLPHVS AGRICOLA
Io. Agricolae ſuo *fratri, S. D.*

NIhil habeo mi frater, quod vel ego aptius tibi pro noſtra neceſſitudine, vt qui frater ſim tuus, afferre poſſim: vel tu potiùs pro tua ætate, vt qui prima iuuentæ ſpatia ingrederis, ex me expectare debeas, quàm vt vndecunque poſſim, ea tradam tibi, quibus & eruditione ornatior, & vita melior euadas. Idque dignum ſtudijs meis, dignum amore noſtro arbitror munus, ea parare tibi, quorum vſus non tempore intercidat, non caſibus obnoxius ſit: ſed quemadmodum natura perpetuo nos deuinxit pignore, ita illa quoque, quæ à me accipis, ſolida perinde ſint, perpetuóque tibi adiumento futura. Quod ſi pulchrè apud Poëtam ille monuiſſe filium videtur, qui inquit,

Diſce puer virtutē ex me verumq; laborē, Fortunā ex alijs:

Et ille quidem, cuius omnis conatus pendebat ex fortuna, omnis ad fortunam labor dirigebatur: non immeritò virtutis ego tibi hortamenta colligam, qui vitam hactenus eis impendi ſtudijs, quæ verâ certiſſimáque ad virtutem ducunt via, quæque in rebus humanis quid expetendum ſit, quid fugiendum, quid rectè ſecuſque fiat, veluti in ſpeculo conſpiciendum nobis, conſiderandumque proponunt. Cùm ſint autem permulta, quæ ad vitæ pertineant inſtitutionem, Græcis Latiníſque literis conſcripta, egregia in primis & admirabilis Iſocratis ad Demonicum Parænesis mihi videtur. Ea enim ſuauitas eſt dicendi, is ornatus, & (vt ita dicam) ſculptura orationis, tanta præterea maieſtas, vtilitas, decor præceptorum, vt ſi quemadmodum pugiles meditatos quoſdam nodos nexuſque habent, quibus in certamine ſubitò, vel non cogitantes etiam vtantur: ita nos quoque oportet certa quędam & ad manum depoſita, vitæ habere præcepta, quæ omnes noſtras velut ad filum dirigant actiones, quorumque tenax infixa mentibus noſtris memoria, recti nos limitem egredi vbique vetet. Hic libellus aptus vel maximè ad hanc rem, atque accommodatus mihi videtur. Eum itaque in Latinum ſermonem è Græco conuerti, rem ſcrupuloſam conatus, vt numeros quoque, quorum ille fuit obſeruantiſſimus, & ſchemata, vel (vt nos dicimus) exornationes orationis, quoad poſſem imitarer: Per ſimiliter enim cadentia, & deſinentia, & æquata, & contrà, & reliquos id genus ornatus, voluitur oratio. Quorum vt ſtudioſus, præcipuè Gorgias Leontinus præceptor ipſius, alijque ætatis illius ſophiſtæ fuerunt: ita diligentior ipſe, vt ſecuti ipſum, non affectati viderentur. Hunc ego legendum tibi etiam & ad verbum quoque ediſcendum cenſeo, ſemperque velut ante oculos tan-

quam regulam quandam, viæquè præſcriptum habendum. Ita fiet, vt non ſolùm inſtruat os tuum, verùm animum quoque emendet. Quemadmodum enim ad doctrinam præcipuum eſt, intelligere quæ legas, ita ad virtuté maximũ, facere quæ intelligas.

Iſocratis ad Demonicum Parænesis, per *Rodulphum Agricolam è Græco in Latinum ſermonem traducta.*

IN multis, Demonice, rebus multum inuenimus diſtantes bonorum, inquies, atque malorum cogitationes, multò verò maximum accipere diſcrimen circa mutuam conſuetudinem vitæ. Hi enim præſentes ſolùm amicos venerantur: alij eos quoque, qui longè abſunt beneuolentia proſequuntur. Ac malorum quidem amicitias tempus exiguum diſſoluit, at bonorum ne omnis quidem æui tractus extinguit. Quum putem igitur eos, qui gloriam expetunt, quique ſuos eruditioni conatus deſtinant, bonos & nequaquam malos decere ſectari, hanc orationem dono tibi miſi, indicium erga te beneuolentiæ, ſignúmque cum Hipponico familiaritatis. Decet enim liberos, quemadmodum facultatem, ita amicitiæ quoque paternæ hæreditatem ſuſcipere. Video autem & occaſionem nobis conuenientem, & præſentis nos opportunitatem temporis adiuuantem. Tu enim erudiri cupis, ego erudire alios adnitor Tu ſapientiæ ſtudio adhuc teneris, ego deditos illi recta via deduco. Quicunque autem adhortatorias ad amicos ſuos orationes conſcribunt, pulchrum illi quidem opus aſſumunt: non tamen circa id quod eſt in philoſophia præſtantiſſimum, laborant. Qui verò adoleſcentibus præmonſtrant, non ea quibus vehementiam in dicendo conſequãtur, ſed quo pacto vita moribuſque induſtrij fiant, tanto magis quàm illi audientibus proſunt, quantum intereſt quòd illi ad ſola ipſos verba confirmant, hi verò ipſorum quoque facta emendant. Quamobrem nos non exhortationem tibi parantes, ſed inſtitutionem tibi ſcribentes, pergemus noſtri te conſilij participem facere, quas res oporteat adoleſcentes deſiderare, & quæ rurſus opera vitare: qualibus item hominibus ſe coniungere, & quomodo ſuam ipſorum vitam inſtituere. Quicumque enim vitæ curſum hoc itinere fecerunt, hi ſoli ad ipſam virtutem ingenuè adire potuerunt, qua non res honeſtior, non conſtantior eſt vlla. Pulchritudo enim vel valetudine perit, vel tempore flacceſſit. Diuitiæ vitiorum ſunt potiùs, quàm integritatis miniſtræ: facultatem nempe deſidiæ præbentes, & ad voluptatem iuuenes incitantes. Robur prudentiæ coniunctum profuit: ſine illa verò ſæpius, eum, qui id habet, offendit: & corpora quidem eorum qui ſe exercent, adornat: induſtriam verò mentis obſcurat. Virtutis autem poſſeſſio

quorum bona fide mentibus ipſa coaluerit, ſola conſeneſcit diuitijs potior, vtiliorque generis ſplendore, quæque fieri nequeunt ab alijs, illa ſuis viribus ſubdens, & multitudini metuenda conſtanter expectans, deſidiam, dedecus, laborem, laudem arbitratur. Hoc cognitu perfacilè eſt ex gloria certaminum Herculis, operúmque à Theſeo geſtorum, quibus morum præſtantia tantum laudis inſigne operibus adiecit, vt omnis temporum poſteritas rebus quas geſſerunt, offundere nequierit obliuionem. Sed & tu quoque memor patris tui viuendi ſectæ, nonne habebis pulchrum & domeſticum eorum, quæ à me tibi dicentur, exemplum? Neque enim parui virtutem faciens, neque ſocordiæ deditus egit ætatem: ſed corpus laboribus exercebat, animo pericula ſubibat, neque extra modum diuitias expetebat, ſed præſentibus quidem fruebatur bonis veluti mortalis, gerebatque curam futurorum velut immortalis. Neque verò contemptè vitam inſtituerat, ſed elegans erat & magnificus, ſimulque expoſitus amicis. Impenſius laudabat officio ipſum proſequentes, quàm generis ſibi neceſſitudine deuinctos. Perſuadebat enim multò ad amicitiam efficaciorem eſſe naturam lege, mores genere, electionem neceſſitate. Tempus in præſentia nos deficeret, ſi omnes illius actiones enumerare pergamus, exactéque de illis nobis alio erit loco diſſerendum. Nunc ſignum quoddam Hipponici ſuſtulimus naturæ, ad quem velut exemplar vitam formes oportet, legémque tibi mores illius petes, & imitatorem te æmulúmque virtutis paternæ præbeas. Turpe namque fuerit, pictores pulcherrima quæque exprimere animantium, & liberos non imitari induſtriam parentum. Exiſtimes autem nullum ita pugilem contra aduerſarios ſuos decere meditari, ſicut te conſiderare quo pacto cum patris tui ratione viuendi decertes. Fieri autem non poteſt, vt animum quiſquam aliter formet, niſi multis antè honeſtíſque præceptis fuerit expletus. Corpora namque moderatis laboribus, animus verò actionibus honeſtis roboratur. Experiar igitur breuiter ea tibi exhibere, quibus obſeruandis, in vita plurimum videaris virtutibus additurus, & gloriam cunctos apud homines conſequuturus.

PRimùm quidem piè diuina colas, non ſolùm ſacrificans, verum etiam quod iuraris præſtans. Illud enim affluentiæ opum eſt ſignum, hoc morum probitatis indicium.

Numen venerare ſemper quidem, præſertim quod ciuitas: ſic enim ſimul videberis ſacra Deo facere, legibuſque obtemperare.

Talem

Talem te exhibeas erga parentes, quales exhibere ſe tibi voles ex te progenitos.

Firma te exercitationibus corporis, non ijs quæ robori, ſed quæ ſanitati conducunt. Id adſequêris, ſi deſinens laborare tolerando adhuc labori ſufficies.

Neque in riſum procliuis eſſe velis, neque in verba fidens: illud enim ſtulti eſt, iſtud furentis.

Quæ factu turpia ſunt, ne dictu quidem putes honeſta: Fac aſſueſcas non triſtis eſſe, ſed cogitabundus.

Propter illud enim ferox, propter hoc prouidus eſſe credêris. Putes in primis decere te modeſtiam, pudorem, iuſtitiam, temperantiam. Iſtis enim omnibus contineri probitas adoleſcentium videtur. Neque latiturum te, ſi turpe quippiam feceris, ſperes, vt enim alios celes, teipſum tamen conſcium habebis.

Deum time, parentes honora, amicos reuerere, legibus obedi, voluptates ſectare gloriæ iunctas: oblectatione enim cum honeſtate nihil eſt melius, ſine illa verò nihil eſt peius.

Obtrectationes deuites, tametſi fuerint falſæ: vulgus enim veritatem ignorat, opinionemque potius ſpectat.

Sic facito cuncta, velut neminem celaturus: tametſi enim parumper occultes, poſteà tamen detegêris.

Plurimum tibi opinionis adiunges, ſi appareat ea te non facere, quæ ſi fuerint ab alijs facta reprehendas.

Si cupidè didiſceris, multa quoque diſces. Quorum habes doctrinam, ea meditationum cuſtodias curis: at quæ neſcis, ea præceptis adiunge doctrinis. Æque namque turpe eſt, eum, qui vtilem audit orationem, non addiſcere, & cui datur ab amico munus aliquod, non recipere.

Vitæ otium ſtudio percipiendæ eruditionis impende: ſic enim difficulter ab alijs inuenta facilè tibi percipere continget. Puta multitudinem præceptionum multis opibus eſſe potiorem: iſtæ enim celeriter dilabuntur, illæ in omne permanent tempus. Sola enim rerum omnium immortalis eſt ſapientia.

Ne pigeat longum facere iter ad eos, qui conducibile ſe aliquid docere profitentur. Turpe namque fuerit mercatores tanta tranſire maria, quo latiores ſuas opes efficiant: adoleſcentes vero ne terra quidem ſuſtinere proficiſci aliquò, quatenus meliorem ſuam faciant mentem.

Moribus fac vt ſis comis, verbis autem affabilis: eſt autem comitatis benignæ obuios appellare: affabilitatis, familiariter cum ipſis verba communicare. Benignum te præbeas cunctis, optimis autem vtaris. Sic & illis inimicus non eris, & iſtis amicus fies.

Neque crebro conuenias eoſdem, neque diu cum eis agas de eiſdem; Satietas enim eſt omnium.

Exerce ſpontaneis teipſum laboribus, vt adactus quoque perferre queas.

A quibus turpe eſt animum vinci, eorum omnium temperantiam exerce, lucri, iræ, voluptatis, doloris.

Id autem continget, ſi lucrum putaueris id, quo gloriam augeas, non quo diuitias addas.

In ira, ſi talis ſis aduerſus peccantes, quales delinquenti tibi eſſe alios velles: in iucundis ſi turpe putaueris ſeruis te tuis imperare, voluptatibus verò ſeruire; in aduerſis ſi alienas reſpicias calamitates, vbiq́; quod homo ſis, in memoriam ſubinde ducas.

Verborum magis quàm pecuniarum depoſita tuere: decet namque viros iureiurando ſe fideliores præſtare.

Conſentaneum puta, perinde malis non credere quemadmodum fidem bonis habere.

Quæ nolis efferri, nemini dixeris: niſi tantumdem expediat ea taceri & tibi dicenti, & illis qui audierint.

Iuſiurandum adactum propter duas accipito cauſas, vel vt teipſum turpi crimine exſoluas, vel vt amicos tuos in magnis periculis ſerues. Pecuniarum autem gratia nullum Numen iuraueris. Videberis enim alijs peierare, alijs pecuniarum cupidus eſſe.

Nullum fac amicum, niſi exploraueris antè quo pacto prioribus ſit vſus amicis. Spera namque ipſum erga te futurum

turum

turum talem, qualis & erga illos fuit.

Tardè fias amicus: factus autem da operam, vt permaneas. Tantumdem enim dedecoris eſt, & nullum amicum habere, & crebrò ſubinde amicos mutare.

Neque cum damno amicos probes, nec inexpertus ipſorum eſſe velis. Hoc autem facies, & ſi cum nullius indigeas te ſimules indigere, & illa quæ vulgari nihil referas, velut occultanda concredas; decepta enim opinione, nihil offendes: deceptus, mores illorum rebus fictis noſces.

Amicos proba, & ex vitæ aduerſitate, & ex periculorum ſocietate. Aurum enim igne perſpicimus, amicos verò inter aduerſa cognoſcimus.

Amicis hoc pacto vtêris commodiſſimè, ſi non, vt ab eis rogeris, expectes: ſed pollicens vltro ipſis in tempore ſuccurras.

Æquè putes turpe, & ab inimicis ſuperari iniuriis, & ab amicis ſuperari beneficiis.

In familiaritate proba non ſolùm malis tuis indolentes, verum etiam bonis non inuidentes: Multos enim, qui cum infœlicibus mœrent, proſperitatis illorum inuidia torquet.

Abſentium amicorum fac memineris apud præſentes, vt rationem etiam iſtorum quoque abſentium habere videaris.

Circa veſtitum elegans, non ſplendidus eſſe velis. Eſt autem elegantis quidem magnificum, ſplendidi verò eſſe profuſum. Ama rerum non immenſam poſſeſſionem, ſed moderatam perfruitionem.

Contemne diuitiarum ſtudio occupatos, atque iis, quæ habent, vt neſcientes. Simile namque contingit illis, quod equum poſſidenti bonum, & equitare neſcienti.

Adnitere diuitias tibi, pecunias ſcilicet, atque poſſeſſiones comparare. Sunt autem pecuniæ illorum, qui rectè ipſis frui ſciunt: poſſeſſiones qui ipſis vti queunt.

Dilige quas habes facultates, duas ob cauſas, vt & magnum aliquod damnum reſarcire, & amicis probis laborantibus

tibus poſſis opem ferre. ad reliquum vitæ vſum non plus æquo ſed moderatè iſta concupiſce.

Amplectere quidem præſentia, quæráſque meliora.

Nulli calamitatem exprobraris, communis enim eſt fortuna & futurum incertum.

Bonis benefac: honeſtus enim theſaurus eſt gratia, quæ à bono viro debetur.

Si malis beneficias, ſimile tibi contingit, quod qui alienos canes paſcant. Illi enim danti ſicut temerè occurrenti, allatrant: mali quoque eos qui proſunt ſicut qui nocent, ſimiliter offendunt.

Adulantes aduerſare perinde atque fallentes, vtrique enim, cùm eis fides habetur, iniuria afficiunt eos, qui ſibi crediderunt.

Si amplexus fueris amicos qui ad peſſima gratificantur, non habebis vnquàm, qui tibi ad ea, quæ ſunt optima ſequendum aſſiſtant.

Comem te præbeas ijs, quibuſcum conuerſaris, & non inſolentem: Superborum enim faſtum vix ſerui quoq; perferent: at morum comitatem cuncti benigniter accepiant.

Eris autem comis, ſi neque iurgator ſis, neque implacidus, neque cum omnibus contendas: neque iræ eorum, cum quibus agis, celeriter occurras, neque ſi iniuſtè quidem fuerint irati, ſed efferueſcentibus concedas: deinde ipſos, vbi relanguerit ira, reprehēdas. Neque inter ridicula ſerijs, neque inter ſeria ridiculis gaudeas. Intempeſtiuum enim vbique eſt moleſtum. Neque ingratè gratiam ineas, quod multis euenit qui faciunt quidem, ſed ægrè tamen amicis inſeruiunt. Neque cupidus fueris, vel culpandi, quia graue eſt: vel caſtigandi, quia eſt acerbum.

In primis caue tibi a potandi conſuetudine: quod ſi quando tulerit tempus, ante ebrietatem ſurge. Cùm fuerit mens vino corrupta, patitur idem quod currus ſolent, qui ſuis effenderunt aurigas: Illi namque nullo ordine ſuis deſtituti rectoribus feruntur: animus quoque plurima peccat ratione ſubuerſa.

Immor-

Immortalia ſentias magnitudinem animi præ te ferendo: mortalia verò, moderatè præſentibus perfruendo.

Tanto modeſtiam meliorem immodeſtia putes, quanquam eſt quod alia quidem omnia peruersè facta lucro ſunt eis qui illa admittunt: ſola autem immodeſtia damno afficit eam habentes, plerunque enim quos verbis offenderunt, illis rebus pœnas luunt.

Quorum conciliare tibi amicitiam velis, boni quippiam de eis prædices apud illos qui ſunt renunciaturi. Principium enim amicitiæ laus eſt: inimicitiæ vituperium.

Quum conſulis, præterita ſumas in exemplum futurorũ: latens enim ex eo, quod apertum eſt, expeditiſſimè poteris cognoſcere.

Delibera diu, celeriter verò confice, quod decreuiſti.

Optimum puta, contingere nobis à Deo proſperitatem, à nobis ipſis prudentiam.

Quibus de rebus liberè proloqui te pudet, víſque cum amicis aliquibus de eis communicare, velut de alieno negotio vtere. Sic enim & illorum ſententiam noſces, téque ipſum haud quaquam manifeſtum reddes.

Quum ſuper tuis rebus aliquem in conſilium tibi aſſumes, conſidera primum quo pacto ſuas ipſe res geſſit. Qui enim malè adminiſtrauit res ſuas, nunquam benè conſulet in alienis.

Ita poteris maximè ad conſulendum excitari, ſi calamitates, quas affert temeritas, ſpectes. Sanitatis námque tunc præcipuè curam habemus, cùm valetudinis aduerſæ dolorem recordamur.

Regum imitare mores, illorúmque vitæ rationem ſectare: videberis enim amplecti illos, vel æmulari. Itaque apud multitudinem tibi maiorem contingit laudem aſſequi, & conſtantiore regum beneuolentia perfrui.

Obſequere legibus, quas reges ſtatuunt: firmiſſimam tamen legem mores illorum putes. Sicut enim, qui rempublicam gubernat, opus habet populum obſeruare: ita & principatu viuentem, maximè regem decet honorare.

Magiſtratu præditus, nemine ad obcunda miniſteria malo vtere.

Quæ enim ille deliquerit, eorum in te culpa referetur.

Ex publicis adminiſtrationibus abeas, non opibus cumulatior ſed gloria honeſtior. Multis enim opibus præſtantior eſt ſimilitudinis laus.

Nullam rem inhoneſtam, neq; dicto, neque facto iuueris. Videberis enim ipſe talia facere, qualia facientes alios iueris.

Sic te compara, vt alijs ſuperior eſſe poſſis; ſis tamen æque contentus vt iuſtitiam videaris expetere, non propter imbecillitatem, ſed propter æquitatem.

Elige iuſtam potius paupertatem, quàm diuitias iniuſtas. Tantò enim præſtantior eſt opibus iuſtitia, vt illæ ſolis diuitibus proſint, hæc verò defunctis etiam gloriam præſtet: & illæ paſſim improbis contingant, hæc malis prorſus ſit inacceſſa.

Neminem tibi iunxeris eorum, quibus iniuſtitia lucro eſt, ſed potius eos, qui propter iuſtitiam ferunt iacturas. Iuſti enim etſi nulla alia re ſuperant iniuſtos, honeſtos tamen ſeipſos antecellunt.

Omnium curam gere, quæ ad vitam pertinent, maximeq; omnium prouidentiam tui ipſius exerce, maximum enim in minimo eſt, mens bona in humano corpore.

Operam da, vt ſis corpore laborem patiens, animo ſapientiæ appetens, vt illo perficere poſſis decreta, hoc decernere facienda.

Quidquid dicturus es, prius apud animum tuum expende. Multorum enim cogitationem lingua præcurrit.

Puta rerum humanarum nihil eſſe firmum, ita nec in proſperis lætitia geſties, nec in aduerſis dolore concides.

Duo tibi tempora ad dicendum deputa, vel cùm ſint aliqua de quibus exploratum habeas, vel de quibus dicere eſt neceſſe. In ſolis enim iſtis potior eſt ſilentio ſermo, in reliquis meliùs fuerit tacere quàm loqui.

Gaude cùm tibi contigerint bona: moderatéque dole, vbi inciderint mala: neutrius tamen animi in alijs eſſe ve-

lis

lis manifeſtus: Abſurdum enim eſt, reconditas in domibus opes aſſeruare, & cogitationem in propatulo poſitam circumferre.

Magis dedecus vites, quam periculum. Oportet enim malo formidabilem eſſe finem vitæ, probis verò vitam cum turpitudine coniunctam.

Conare in primis vitam in tuto collocare. Quòd ſi tamen contigerit in periculum te deuocari, quære in bello ſalutem cum honeſta opinione, & non cum pudenda fama: mori namq; cunctis prouidentia decreuit; ſed honeſtè vita decedere, id bonis tantùm viris proprium natura conceſſit.

Nec mirum tibi videatur, ſi multa quæ diximus haud quaquàm præſenti tuæ conueniunt ætati. Non enim id me latebat. Sed ſtatui eadem opera & præſentis vitæ conſilium tibi proferre, ac futuri temporis monita relinquere, quæ quanto tibi ſint vſui futura facilè cognoſcas: qui verò tibi cum beneuolentia conſulat, difficulter conſequeris. Vt ergo reliqua non ex alio requiras, ſed hinc velut ex ærario proferas; decreui nihil eorum prætermittere, quæcunque tibi poſſim in conſilium afferre. Gratiam autem habeo Deo ingentem, ſi quam de te concepi, non me fallat opinio. Pleróſque enim videmus, vt cibis iucundiſſimis potiùs, quàm ſaluberrimis delectari: ita ſeducẽtibus à vero amicis potiùs accedere, quàm illis qui ad meliora hortentur. Te verò puto contrà inſtituiſſe pergere, iudicium mihi tuum circa reliquum vitæ cultum induſtriam ſumens. Qui enim rectiſſima ſibi ipſi agere indicit, conſentaneum eſt eum aliorum ad virtutem exhortantium monita non ſegniter amplecti. Præcipuè excitabit: vt rerum honeſtarum amore tenearis ſi perſpexeris, quòd ex iÿs voluptates per quæ legitimè habeamus. In ſocordia námque ſatiandarumq; libidinum ſtudio continuò ſunt labores voluptatibus adiuncti, enixius verò ad virtutem conatus modeſtaq; vitæ inſtitutio ſynceras ſemper certioreſq; referunt oblectationes. Et illic quidem gauiſi primùm, poſtea dolemus: hìc poſt laborem voluptates capimus. In cunctis autem rebus ita principiÿ meminimus

minimus quemadmodum exitus ſenſu mouemur. Plurima enim in vita non propter res ipſas agimus, ſed conſequentium gratia elaboramus. Cogita autem quòd malis conuenit paſſim, quicquid obuiam eſt agere. Hanc enim protinus vitæ ſibi regulam præſcripſerunt. Bonos verò oportet nequaquam virtutem negligere, vel in multorum incurrere reprehenſiones. Cuncti enim non perinde oderunt nos, qui ſe fallũt, ſicut qui probos, eſſe iactant, nullaq́ in re vulgo ſunt præferendi. Rectè quidem: nam ſi eos, qui ſolis verbis fraudem ſtruunt improbamus, quomodo eos qui tota abberrant vita, non aſpernandos putabimus? meritoq́ credimus iſtos non ſolùm in ſe ipſo delinquere, ſed & animi ſui eſſe proditores: ipſe enim opes gloriamq́ & amicos peperit: illi verò ſeipſos indignos hac ſua felicitate fecerunt. Quo ſi oportet eum, qui mortalis ſit, ſcrutari coniectura cœleſtium mentem, arbitror in familiariſſimis ſuis maximè oſtendiſſe, quo modo bonis ſint maliſque affecti hominibus. Iupiter enim Herculem & Tantalum genuit, quemadmodum fabulæ tradunt, cunctique credunt, & illum quidem propter virtutem immortalitate donauit, hunc propter improbitatem grauiſſimis calamitatibus oppreſſit. Quibus vtentem exemplis expetere decet honeſtatem, & non modò his quæ nos diximus, ſed ex poëtis pulcherrimũ quoq́ ediſcere, & reliquos eruditos ſi quid dixerunt vtile, ſcrutari. Quemadmodum enim videmus apem omnibus floſculis inſidentem, & de vnoquoque optima carpentem: ita oportet, qui vitæ diſciplinam expetunt, nullius rei rudes eſſe, & vndique quæ ſunt vtilia colligere. Vix enim quis hac diligentia, naturæ poterit errata ſuperare.

FINIS.

HM 46[illegible]
14064a I., S.A.
4848a Cato
4848a
BM

2 items

perfect (worming in inner margins throughout, slightly affecting text of Cato)

H. B. Quaritch, Ltd.

Feb. 26/4/27

1587 A Britwell 6/4/27